

Skolverkets rapport nr 203

Barns omsorg

Tillgång och efterfrågan på barnomsorg
för barn 1–12 år med olika social bakgrund

Beställningsadress: Liber Distribution
Publikationstjänst
162 89 Stockholm
Telefon 08-690 95 76
Telefax 08-690 95 50
e-post: skolverket.ldi@liber.se

Beställningsnummer: 01:645

Pris: 60 kr exkl. moms, porto och exp. kostnader

Skolverkets diarienummer 99:510
ISSN 1103-2421
ISRN SKOLV - R -- 203 -- SE
Tryckeri: Elanders Gotab, Stockholm 2001
Omslagsfoto: Sten Didrik Bellander

Förord

Barnomsorgen har byggts ut kraftigt under de senaste decennierna och i dag deltar de allra flesta barn i någon form av förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg under sin uppväxt. Verksamheterna är numera en del av utbildningssystemet och dess betydelse för barns utveckling och lärande har fått ökad uppmärksamhet. Det är därmed angeläget att få kunskap om vilka barn det är som inte har tillgång till dessa verksamheter. Vilka former av barnomsorg deltar barn med olika social bakgrund i och vilka grupper står utanför? Har barnen den omsorgsform som föräldrarna önskar, och om inte, vad är skälen till detta? Vilken betydelse har faktorer som föräldrarnas utbildning, födelseland och sysselsättning för tillgången till och efterfrågan på barnomsorg?

Det är några av de frågor som behandlas i denna rapport, som tagits fram på uppdrag av regeringen. Rapporten bygger på den föräldraenkät som Statistiska centralbyrån (SCB) genomförde på uppdrag av Skolverket hösten 1999. Enkäten har kompletterats med en studie av skolbarnsomsorg för 10–12-åringar, den verksamhetsform som är minst utbyggd.

De första resultaten från föräldraenkäten publicerades i juni 2000 i rapporten *Tillgång och efterfrågan på barnomsorg. Enkät till föräldrar med barn i åldern 1-12 år*. Föreliggande rapport innehåller resultaten även från denna.

Rapporten har skrivits av undervisningsrådet *Ulla Nordenstam*, Skolverket. Undervisningsrådet *Stefan Erson* har ansvarat för databearbetningarna och undervisningsrådet *Carina Legerius* och experten *Gunnar Olausson* har deltagit i fallstudierna av öppen fritidsverksamhet. SCB har genomfört även enkäten till kommunerna rörande skolbarnsomsorg för 10–12-åringar.

Stockholm i juli 2001

Staffan Lundh
Avdelningschef

Ulla Nordenstam
Undervisningsråd

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Bakgrund.....	13
Syfte och genomförande	
Tidigare undersökningar	
Barnomsorgens uppgift och utbyggnad	
Barnomsorgens former	
Barns omsorg 1999.....	16
Omsorgsformer för barn 1–5 år	
Omsorgsformer för barn 6–12 år	
Närvarotider	22
Närvarotider i förskoleverksamhet	
Närvarotider i skolbarnsomsorg	
Föräldrarnas inställning	28
Föräldrar till barn 1–5 år	
Föräldrar till barn 6–12 år	
Nyefterfrågan	
Faktorer bakom tillgång och efterfrågan.....	37
Tre analysmodeller	
Tillgång till och efterfrågan på förskoleverksamhet	
Tillgång till och efterfrågan på skolbarnsomsorg	
Skolbarnsomsorg för 10–12-åringar.....	46
Utbyggnad och tillgänglighet	
Verksamheten	
Teknisk beskrivning	52
Föräldraenkäten	
Skolbarnsomsorg för 10–12-åringar. Kommunenkät och fallstudier	
Tabellbilaga.....	55
Tabellförteckning	
Tabeller	

Sammanfattning

I denna rapport redovisas resultaten från den föräldraenkät som Skolverket genomförde hösten 1999. Enkäten vänder sig till över 80 000 föräldrar med barn i åldrarna 1–12 år och innehåller frågor om hur barnens omsorg är ordnad och om föräldrarnas inställning till omsorgsformen. Den har kompletterats med en kommunenkät och fallstudier rörande skolbarnsomsorg för 10–12-åringar.

Barns omsorg

De flesta barn i Sverige deltar i dag i någon form av förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg. Tre fjärdedelar av alla 1–5-åringar är inskrivna i förskolor eller familjedaghem, medan två tredjedelar av de yngsta skolbarnen, 6–9-åringarna, finns i fritidshem eller familjedaghem. Av 10–12-åringarna har vart åttonde barn tillgång till fritidshem eller öppen fritidsverksamhet.

Föräldraenkäten visar att närmare hälften av de 1–5-åringar som inte har barnomsorgsplats är hemma med en förälder som är föräldraledig för ett yngre syskon. Endast någon enstaka procent av samtliga barn är hemma med en hemarbetande förälder.

Av de 6–9-åringar som inte har plats utgörs den största gruppen av barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar på olika tider och som turas om att vara hemma med barnet. Bland 10–12-åringarna är över hälften av barnen hänvisade till sig själva efter skolans slut. Att föräldrarna turas om att vara hemma med barnet är närmast vanligast.

Men även om de flesta barn har barnomsorgsplats så finns det skillnader mellan olika grupper. Faktorer som föräldrarnas utbildning, födelseland och civilstånd har betydelse för vilken form av omsorg barnet har liksom var i landet familjen bor.

Föräldrarnas utbildning

Barn till högutbildade utnyttjar oftare barnomsorg än andra barn. Bland 1–5-åringarna är skillnaderna dock förhållandevis små - 80 procent av 1–5-åringarna vars föräldrar har minst treårig högskoleutbildning är inskrivna i förskoleverksamhet jämfört med 72 procent av de barn vars föräldrar har enbart grundskola. Barn till högutbildade går dessutom oftare i förskola än andra barn och mindre ofta i familjedaghem.

Bland skolbarnen är skillnaderna större. Närmare 80 procent av 6–9-åringarna vars föräldrar har minst treårig högskoleutbildning har tillgång till skolbarnsomsorg, jämfört med drygt 50 procent av barnen till föräldrar med grundskola.

Det finns också skillnader när det gäller utnyttjandet av enskild förskola. Det är sex gånger så vanligt att barn till högutbildade går i enskild förskola som att barn vars föräldrar endast har grundskola gör det (18 procent jämfört med 3 procent).

Föräldrarnas födelseland

Barn i åldrarna 1–5 år och 6–9 år vars båda föräldrar är födda utomlands har inte plats i barnomsorgen lika ofta som andra barn. Skillnaderna är dock ganska små och gäller enbart barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar. Är föräldrarna arbetslösa har barn med invandrabakgrund i stället något oftare plats än andra barn.

Barn med invandrabakgrund är dessutom sällsynta i enskilda förskolor. Tre procent av alla 1–5-åringar vars båda föräldrar är födda utomlands går i enskild förskola jämfört med tio procent av barnen som har minst en förälder född i Sverige.

Familj och boende

Både förskolebarn och skolbarn har oftare barnomsorg om föräldrarna är ensamstående än om de är samboende. Skillnaderna beror inte enbart på att ensamstående föräldrar arbetar mer. Även bland familjer där föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar finns barnen oftare i förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg om föräldern är ensamstående. Det är också vanligare i storstadsområden än i mindre orter och på landsbygden.

Nöjda föräldrar

De allra flesta föräldrar är nöjda med barnets omsorgsform och mest nöjda är de om barnet har tillgång till någon form av barnomsorg. Mellan 90 och 95 procent av de föräldrar som har barn i förskola, familjedaghem, fritidshem eller öppen fritidsverksamhet uppger att de är nöjda med detta.

Förskolebarnens föräldrar är allra mest nöjda om barnet går i en enskild förskola medan skolbarnens föräldrar är mest tillfreds med familjedaghem och öppen fritidsverksamhet, dvs. de minst vanliga verksamhetsformerna.

Om barnet *inte* har plats är föräldrarna inte lika nöjda. Mellan 70 och 85 procent av dem som är hemma med barnen eller som har ordnat omsorgen på annat sätt uppger att de är nöjda. Lägst andel hittar vi i familjer där barnen klarar sig själva eller tas om hand av grannar, släktingar etc. Bland föräldrarna till de 10–12-åringar som klarar sig själva efter skolan är mer än var femte inte nöjd med barnets omsorg.

Föräldrar som i stor utsträckning är nöjda även om barnet inte har barnomsorg hittar vi bland hemarbetande och i viss utsträckning även bland föräldralediga medan föräldrar som är ensamstående, arbetslösa och/eller födda utomlands oftare är missnöjda.

Föräldrarnas önskemål

Bland de dryga tio procent av föräldrarna som inte är nöjda med 1–5-åringarnas omsorgsform vill närmare hälften att barnet ska ha plats i förskola eller familjedaghem. Bland dessa finns både arbetslösa föräldrar som har barnen hemma och föräldrar vars barn redan har barnomsorg men som vill att barnet ska byta till nå-

gon annan verksamhetsform. Ungefär var tredje som inte är nöjd vill ha möjlighet att vara hemma med barnet.

Också här finns skillnader mellan olika grupper. Ju längre utbildning föräldrarna har desto vanligare är det att de vill byta från familjedaghem till förskola eller från kommunal till enskild förskola. Föräldrar med kortare utbildning vill i stället oftare ha möjlighet att vara hemma.

Bland de likaså dryga tio procenten som inte är nöjda med 6–9-åringarnas omsorg vill ungefär var tredje ha någon form av skolbarnsomsorg och något fler ha möjlighet att själva vara tillsammans med barnen. Bland de äldre barnen, 10–12-åringarna, är mönstret delvis ett annat. Här är det betydligt vanligare att barnet klarar sig självt eller är hemma på fritiden och de föräldrar som inte är nöjda vill i stor utsträckning att barnet ska ha tillgång till skolbarnsomsorg. Framför allt efterfrågar man öppen fritidsverksamhet.

Skäl till att barnen inte har den omsorgsform föräldrarna vill

Föräldrarna fick också ange varför barnet inte har den omsorgsform som man önskar. De vanligaste svaren bland förskolebarnens föräldrar är att det är för dyrt (26 procent) eller att kommunens regler inte tillåter det (23 procent). Det är förhållandevis ovanligt att föräldrarna anger platsbrist som ett skäl.

Bland dem som svarar att det är för dyrt finns både föräldrar som vill att barnet ska ha plats i förskola eller familjedaghem och föräldrar som vill vara hemma med barnet. Svaret är vanligare bland dem som vill vara hemma än bland dem som vill ha barnomsorgsplats.

Skolbarnens föräldrar uppger ännu oftare än förskolebarnens att barnet inte har den omsorgsform de önskar därför att det är för dyrt. Särskilt bland 6–9-åringarnas föräldrar är det ett vanligt svar (34 procent). Svaren är dels ett uttryck för att man tycker att avgifterna i fritidshemmen är för höga, dels ett uttryck för att man skulle vilja vara hemma om man hade råd. Ungefär var tredje förälder som vill ha fritidshem till sin 6–9-åring barnet uppger kostnaden som ett skäl till att man inte har det.

Bland 10–12-åringarnas föräldrar är det ganska vanligt att man hänvisar till kommunens regler, ett svarsalternativ som inte alls är lika vanligt bland föräldrar till de yngre skolbarnen. Det kan vara ett resultat av att 10–12-åringarna inte får gå kvar i fritidshem.

Bland arbetslösa föräldrar är det vanligaste svaret, oavsett barnets ålder, att barnet inte har den önskade omsorgsformen på grund av kommunens regler. Men relativt många av de arbetslösa uppger även att det är för dyrt, särskilt 10–12-åringarnas föräldrar.

Det är något vanligare att föräldrar med kort utbildning uppger att deras 10–12-åring inte har skolbarnsomsorg för att det är för dyrt, men annars finns det inga större skillnader mellan utbildningsgrupperna. Det är inte heller några större skillnader mellan föräldrar med olika födelseland.

Barnens närvarotider

Föräldraenkäten innehåller också uppgifter om barnens närvarotider i olika omsorgsformer. Förskolebarnen tillbringar i genomsnitt 31 timmar i veckan i förskolan och 30 timmar i familjedaghem medan tioåringarna tillbringar 14 veckotimmar i fritidshem och 10 i öppen fritidsverksamhet. Det är första gången som det finns uppgifter på nationell nivå om närvarotider i skolbarnsomsorgen.

Barnens närvarotider har samband såväl med föräldrarnas civilstånd som med deras utbildning. Barn till ensamstående har längre närvarotider än barn till samboende och ju längre utbildning föräldrarna har desto längre är närvarotiderna, särskilt förskolebarnens och de yngre skolbarnens.

Faktorer bakom tillgång och efterfrågan

Föräldraenkäten visar att både tillgången till och efterfrågan på barnomsorg skiljer sig åt mellan olika grupper i befolkningen. Barn till föräldrar med lång utbildning har till exempel oftare barnomsorg än andra barn. Denna skillnad kan inte enbart förklaras av att högt utbildade föräldrar har högre förvärvsfrekvens eller att de bor i kommuner där barnomsorgen är väl utbyggd. Om vi håller faktorer som sysselsättning, arbetstider, kommuttyp etc. konstanta upptäcker vi att föräldrarnas utbildning också har en egen betydelse för tillgången till barnomsorg.

En analys av vilka faktorer som på detta sätt har en egen betydelse för tillgången till barnomsorg visar att det är

- *mest* troligt att barnet har barnomsorg om föräldern är ensamstående, mamman har högskoleutbildning (gäller 1–5- och 6–9-åringar), föräldrarna arbetar heltid, familjen bor i storstadsområde eller större stad, familjen bor i flerfamiljshus
- *mindre* troligt att barnet har barnomsorg om barnet har många syskon, mamman har förgymnasial utbildning (gäller 1–5- och 6–9-åringar), någon av föräldrarna är hemarbetande eller förvärvsarbetar eller studerar på deltid, familjen bor i en landsbygdskommun eller annan mindre kommun, familjen bor i småhus.

När föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar är det dessutom *mest troligt* att barnet har barnomsorg om föräldrarna är födda i Sverige. När föräldrarna inte förvärvsarbetar eller studerar är det i stället mest troligt om föräldrarna är födda utomlands.

När barnet inte har barnomsorg är det

- *mest troligt* att föräldrarna efterfrågar sådan om föräldern är ensamstående, någon förälder är arbetslös (gäller 1–5- och 6–9-åringar), familjen bor i storstadsområde eller större stad, familjen bor i flerfamiljshus
- *mindre* troligt om barnet har flera syskon, föräldrarna är samboende och någon är föräldraledig, hemarbetande eller långtidssjukskriven (gäller 1–5- åringar), och familjen bor utanför storstadsområdena och i småhus.

Föräldrarnas födelseland och utbildning påverkar efterfrågan på olika sätt för förskolebarn och skolbarn. Det är *mest troligt* att föräldrarna efterfrågar plats till 1–5-

åringar om minst en förälder är född utomlands. Det är dessutom *mest troligt* att föräldrarna efterfrågar barnsomsorg för 6–9-åringar och 10–12-åringar om mamman har gymnasial eller högskoleutbildning. För 1–5-åringarna finns inte motsvarande skillnader mellan utbildningsgrupperna.

Skolbarnsomsorg för 10–12-åringar

Föräldraenkäten bekräftar bilden av att skolbarnsomsorg för 10–12 åringar är en eftersatt verksamhet. I stor utsträckning nöjer sig kommunerna med att erbjuda fritidshem trots att skollagen anger öppen fritidsverksamhet som ett alternativ till inskriven verksamhet för denna åldersgrupp. Den kommunenkät och de fallstudier som Skolverket genomförde i december 2000 visar också att verksamheterna får liten uppmärksamhet i form av uppföljningar och utvärderingar, att styrningen är svag och att behovsinventeringar inte görs i någon större omfattning.

Fallstudierna tyder dessutom på att även den verksamhet som finns är lågt prioriterad. De öppna fritidsverksamheter som besöktes har sällan kompletterat skolan på något meningsfullt sätt och bristande resurser i form av personal och lokaler har gjort det omöjligt att erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen på det sätt som uttrycks i skollagen och i Skolverkets allmänna råd.

Slutsatser och kommentarer

Barnomsorgen är i stort sett utbyggd för barn i åldrarna 1–9 år vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar. De allra flesta barn har den omsorgsform som föräldrarna vill och den nyefterfrågan som finns gäller främst barn till arbetslösa och 10–12-åringar.

Men även om de allra flesta barn har tillgång till barnomsorg så finns det skillnader mellan olika grupper. Såväl föräldrarnas utbildning som deras födelseland, civilstånd och även bostadsort har betydelse för vilken form av omsorg barnet har. Det är ur ett likvärdighetsperspektiv viktigt att vara uppmärksam på dessa skillnader.

Störst är skillnaderna när det gäller skolbarnen. Barn till högutbildade har betydligt oftare skolbarnsomsorg än barn vars föräldrar har kortare utbildning. Skolbarnsomsorgen är en priskänslig verksamhet och det är inte uteslutet att skillnaderna sammanhänger med avgifterna. Skolbarn kan klara sig själva under en stund på dagen och besparingen kan vara ganska stor i en familj som avstår från en fritidshemsplats. Föräldrar med kort utbildning har i allmänhet mindre ekonomiska marginaler än högutbildade och därmed större skäl att avstå från en plats. Även avgifter för terminskort eller liknande i öppen verksamhet kan upplevas som betungande om ekonomin är ansträngd.

Föräldrarnas arbetslöshet kan också vara en orsak. Arbetslösheten är större bland lågutbildade än bland högutbildade och uppföljningar har visat att reglerna för barn till arbetslösa är mycket restriktiva i skolbarnsomsorgen. År 1998 miste skolbarnet sin plats i 60 procent av kommunerna när en förälder blev arbetslös och endast 30 procent av kommunerna tog emot arbetslösas barn i skolbarnsomsorgen. Det finns en förhållandevis stor efterfrågan på skolbarnsomsorg för barn till arbetslösa eller föräldralediga.

Ett sätt att komma till rätta med skillnaderna kan vara att ge även arbetslösa barn rätt till barnsomsorg. Den 1 juli 2001 kommer skollagen att ändras så att 1–5-åringar får rätt till förskoleverksamhet även när föräldrarna är arbetslösa och ett halvår senare även när de är föräldralediga. Skolverket anser att 6–12-åringarnas rätt till skolbarnsomsorg bör utvidgas på motsvarande sätt. Skolverket kommer vidare att följa effekterna av maxtaxans införande den 1 januari 2002 för att se i vilken utsträckning sänkta avgifter medför ökad tillgänglighet till skolbarnsomsorg.

Studien visar också att skolbarnsomsorg för 10–12-åringar är en svag länk i barnomsorgskedjan. Den är dåligt utbyggd och även i övrigt lågt prioriterad. Det är viktigt att kommunerna är medvetna om sitt ansvar också för denna åldersgrupp. Skolbarnsomsorg för 10–12-åringarna ingår i det samlade utbildningssystemet. Den ska enligt skollagen komplettera skolan samt erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen. Skolbarnsomsorgen och skolan ska tillsammans utgöra en helhet som bidrar till barnens allsidiga utveckling och lärande.

Bakgrund

Skolverket fick i regleringsbrevet för år 2000 i uppdrag av regeringen att genomföra en fördjupad nationell studie av tillgängligheten och efterfrågan på barnomsorg i olika grupper i befolkningen. Som huvudsakligt underlag för uppdraget har den föräldraenkät som Skolverket genomförde hösten 1999 använts. Den har kompletterats med studier rörande skolbarnsomsorg för 10–12-åringar.

Syfte och genomförande

Föräldraenkäten vänder sig till föräldrar med barn födda 1987–1998. Den innehåller frågor om hur omsorgen för barn i olika åldrar är ordnad och om föräldrarna är nöjda med denna omsorgsform. De som inte är nöjda har getts möjlighet att ange vilken form de hellre skulle vilja ha och skälen till att barnet inte har den önskade omsorgsformen. Enkäten innehåller även frågor om närvarotider i förskolor, familjedaghem, fritidshem och öppen fritidsverksamhet.

Ett huvudsyfte med undersökningen är att belysa vilka former av barnomsorg som barn i olika befolkningsgrupper deltar i och vilka grupper som står utanför. Där emot är inte syftet att belysa föräldrarnas inställning till hur verksamheterna bedrivs eller deras kvalitet. Enkätfrågorna rör endast den *form* av omsorg som barnen har.

Studien visar också vilka omsorgsformer som efterfrågas i olika socioekonomiska grupper och eventuella skäl till att familjerna inte har den omsorg de önskar. Faktorer som föräldrarnas civilstånd, sysselsättning, arbetstider, utbildningsnivå, födelseland och eventuellt invandringsår ingår i analysen.

Ett ytterligare syfte är att beräkna genomsnittlig närvarotid i förskoleverksamhet per kommun. Uppgifter om närvarotider i förskolor och familjedaghem används bland annat i kostnadsjämförelser

De första resultaten från enkäten publicerades i juni 2000¹ och visade bland annat att barn till högutbildade oftare går i förskola eller fritidshem än andra barn medan barn med invandrarbakgrund deltar mindre ofta. De visade också att över hälften av 10–12-åringarna inte har någon omsorg alls efter skolan.

I den första rapporteringen redovisades framför allt barnens nuvarande omsorgsform med hjälp av enklare procent- och antalsskattningar. Därefter har ytterligare analyser gjorts för att belysa vilka faktorer som har en egen betydelse för familjernas utnyttjande av och efterfrågan på barnomsorg. Tre sådana multivariata analyser har genomförts – en för förskolebarn (1–5 år), en för yngre skolbarn (6–9 år) och en för de något äldre skolbarnen (10–12 år). SCB har anlitats för genomförandet av analyserna.

¹ *Tillgång och efterfrågan på barnomsorg. Enkät till föräldrar med barn i åldern 1–12 år. Skolverket 2000*

De första resultaten från föräldraenkäten visade att 10–12-åringar är en eftersatt grupp när det gäller skolbarnsomsorg. Skolbarnsomsorg för denna grupp har därför kartlagts ytterligare i en enkät riktad till alla kommuner i landet.

Kommunenenkätens syfte har varit att belysa kommunernas utformning och organisation av skolbarnsomsorg för 10–12-åringar. Vilka former av skolbarnsomsorg erbjuder kommunerna dessa barn? I vilken utsträckning har man inventerat behovet? Finns det kommunala mål eller riktlinjer för verksamheterna? Sker en anpassning av verksamheterna till behoven i olika bostadsområden? Frågorna anknyter i stor utsträckning till de allmänna råd som Skolverket nyligen utfärdat för öppen fritidsverksamhet². SCB har anlitats för genomförandet även av enkäten.

Det finns förhållandevis liten information om hur skolbarnsomsorg för 10–12-åringar är organiserad och utformad. Kommunenenkäten har därför kompletterats med fallstudier i fyra kommuner runt om i landet. Förvaltning och personal i verksamheterna har intervjuats och två verksamheter i varje kommun har fått besök. Även här har de allmänna råden varit utgångspunkt.

Tidigare undersökningar

Åren 1980, 1983 och 1986–1996 genomförde SCB på Socialdepartementets uppdrag årliga enkätundersökningar till föräldrar med barn i åldern 0,5–6 år, de så kallade barnomsorgsundersökningarna. Riksdagen hade 1985 fattat ett principbeslut som innebar att alla barn senast 1991 skulle ha tillgång till organiserad förskoleverksamhet från ett och ett halvt års ålder till skolstarten.³ År 1995 skärptes lagstiftningen och kommunerna blev skyldiga att tillhandahålla plats inom barnomsorgen utan oskäligt dröjsmål till de barn som behöver. Barnomsorgsundersökningarna gjorde det möjligt att följa hur utbyggnaden fortskred och hur efterfrågan och kösituationen utvecklades i kommunerna.

Socialstyrelsen genomförde en fördjupad analys av 1996 års barnomsorgsundersökning för att kartlägga vilka faktorer som påverkar småbarnsföräldrars efterfrågan på barnomsorg.⁴ Man visade bland annat att barn med båda föräldrarna födda utomlands hade barnomsorg ungefär lika ofta som andra barn när föräldrarna förvärvsarbetade eller studerade minst lång deltid. Av studien framgick också att föräldrar vars barn inte hade plats, men som efterfrågade plats för barnen, i första hand återfanns bland de arbetslösa. Föräldrar som varken hade eller efterfrågade plats fanns framför allt i familjer med många barn och i landsbygdskommuner.

Barnomsorgens uppgift och utbyggnad

Barnomsorgen har en dubbel uppgift. Den ska bidra till goda uppväxtvillkor genom att erbjuda barn en pedagogisk verksamhet där en god omsorg kombineras med en stimulerande miljö för utveckling och lärande. Den ska också möjliggöra för föräldrar att kombinera föräldraskap med förvärvsarbete eller studier. Barnomsorgen har därmed betydelse såväl för barnfamiljernas ekonomi som för jämställdheten mellan kvinnor och män. Verksamheterna har också en social betydel-

² *Allmänna råd med kommentarer för öppen fritidsverksamhet*, Allmänna råd 2000:2, Skolverket

³ Proposition 1984/85. Förskola för alla barn

⁴ *Med eller utan barnomsorg*, Socialstyrelsen 1997

se genom att de bidrar till att utjämna skillnader i uppväxtvillkor mellan barn med olika social bakgrund.

Utbyggnaden av barnomsorgen kom i gång under senare hälften av 1900-talet i samband med att kvinnorna gick ut på arbetsmarknaden. Den kvinnliga förvärvsfrekvensen ökade kraftigt under 1970- och 80-talen och nådde en topp 1990 då över 85 procent av alla kvinnor med barn under sju år förvärvsarbetade. I dag växer de allra flesta barn upp i familjer där båda föräldrarna förvärvsarbetar även när barnen är små, mamman ofta på deltid. Rätt till deltidsarbete när barnen är yngre än åtta år och en väl utbyggd barnomsorg har varit förutsättningar för denna utveckling.

Andelen barn som är inskrivna i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg har ökat oavbrutet sedan 1970-talet och fortsätter att öka. I dag går 76 procent av alla 1–5-åringar i förskola och 66 procent av 6–9-åringarna i fritidshem eller familjedaghem (hösten 2000). För tjugo år sedan var andelarna mindre än hälften så stora.

Utbyggnaden forcerades under mitten av 1990-talet då kommunernas skyldighet att tillhandahålla plats skärptes. Den 1 januari 1995 blev kommunerna skyldiga att tillhandahålla förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg i den omfattning som behövs för att föräldrarna ska kunna förvärvsarbeta eller studera eller utifrån barnets eget behov. Skyldigheten omfattar barn i åldrarna 1–12 år. Riksdagen har nyligen fattat ett beslut att skyldigheten ska omfatta även barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga.⁵

Barnomsorgen har under hela utbyggnadsperioden varit, och är alltjämt, en viktig del i svensk social- och familjepolitik. När ansvaret flyttades från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet den 1 juli 1996 var det en markering av verksamheternas pedagogiska betydelse. I dag ses förskolan som det första steget i utbildningssystemet och dess roll i det livslånga lärandet betonas. Som en följd av detta kommer allmän förskola för fyra- och femåringar att införas den 1 juli 2003. Avsikten är att förskolan, fritidshemmet och skolan ska knytas närmare varandra och att ett gemensamt synsätt på barns utveckling och lärande ska växa fram i mötet mellan de olika pedagogiska traditionerna.

Barnomsorgens former

I rapporten används benämningen barnomsorg som en sammanfattande benämning för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

Förskoleverksamhet bedrivs enligt skollagen i form av *förskola*, *familjedaghem* och *öppen förskola*⁶ och skolbarnsomsorg i form av *fritidshem*, *familjedaghem* och *öppen fritidsverksamhet*. I förskola, familjedaghem och fritidshem är barnen inskrivna. Den öppna förskolan vänder sig till barn som inte går i förskola, medan den öppna fritidsverksamheten är ett alternativ till inskriven verksamhet (dvs. fritidshem och familjedaghem) för barn i åldern 10–12 år.

⁵ Förändringarna träder i kraft den 1 juli 2001 resp. den 1 januari 2002.

⁶ Föräldraenkäten innehåller inte några frågor om öppen förskola. Sådana kommer dock att ingå i den föräldraenkät som planeras för hösten 2002

Barns omsorg 1999

Utbyggnaden av barnomsorgen har fört med sig att de allra flesta barn i åldern 1–9 år i dag har tillgång till någon form av förskoleverksamhet eller skolbarnsomsorg. För 10–12-åringarna har utbyggnaden inte varit lika stor och där finns en mindre del av barnen i skolbarnsomsorg. Via den nationella statistiken har vi kunnat följa utbyggnaden sedan den kom i gång på 1970-talet.

Via föräldraenkäten får vi även uppgifter om vilket slag av omsorg de barn har som står utanför barnomsorgen. Hur vanligt är det att barnen är hemma med någon av föräldrarna eller tas om hand av släktingar eller grannar? Hur vanligt är det att skolbarnen klarar sig själva efter skolan? Vi kan också se hur barns omsorg skiljer sig åt mellan olika befolkningsgrupper och vilken betydelse faktorer som föräldrarnas sysselsättning, utbildning eller födelseland har för omsorgsformen.

De resultat som redovisas i detta avsnitt ingick till stor del i den första rapporten från föräldraenkäten som publicerades i juni 2000.⁷

Omsorgsformer för barn 1–5 år

Enligt föräldraenkäten är drygt tre fjärdedelar av alla 1–5-åringar inskrivna i förskola eller familjedaghem i september 1999. Det motsvarar 354 000 barn. Antalet överensstämmer väl med det som kommunerna rapporterade fanns inskrivna i oktober 1999.⁸

Tabell 1. Barn 1–5 år efter omsorgsform

Omsorgsform	Antal barn	Andel (%)
Förskola eller familjedaghem	353 700	76
Privata lösningar (barnflicka, släkting, etc)	16 000	3
Hemma med föräldraledig förälder	48 700	11
” ” föräldrar som turas om	16 500	3
” ” arbetslös förälder	13 000	3
” ” hemarbetande förälder	5 900	1
Hemma av andra skäl	7 600	2
Annat	2 300	1
Alla	463 700	100

Av de 110 000 barn som inte har plats i förskoleverksamhet uppger föräldrarna att närmare hälften är hemma med en förälder som är föräldraledig för ett yngre syskon. En stor del av dessa barn har troligen varit inskrivna i förskoleverksamhet tidigare och kommer att börja igen när förälderns ledighet är slut. Andra familjer klarar omsorgen om barnet själva genom att föräldrarna arbetar eller studerar på

⁷ Tillgång och efterfrågan på barnomsorg. Enkät till föräldrar med barn i åldern 1–12 år. Skolverket 2000

⁸ Barnomsorg och skola i siffror 2000, del 2. Skolverkets rapport nr 185

olika tider (17 000 barn). I en del familjer är barnet hemma med en arbetslös förälder (13 000 barn) medan man i andra har anlitat barnflicka, släkting eller använder sig av andra privata lösningar (16 000 barn).

Föräldrarnas civilstånd

Drygt vart tionde 1–5-åring bor enligt enkäten tillsammans med en ensamstående förälder. Dessa barn är oftare inskrivna i förskola eller familjedaghem än barn till gifta/samboende föräldrar (86 procent jämfört med 75 procent). Skillnaden beror inte enbart på att ensamstående föräldrar har högre förvärvsfrekvens. Även bland familjer där föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar går barnen oftare i förskola eller familjedaghem om föräldern är ensamstående.

Det finns även andra skillnader mellan olika familjetyper. Till exempel utnyttjar gifta/samboende föräldrar enskild förskola till sina barn dubbelt så ofta som ensamstående föräldrar (9 procent jämfört med 5 procent).

Föräldrarnas sysselsättning

Det stora flertalet barn växer i dag upp i familjer där båda föräldrarna förvärvsarbetar. Under mätveckan har drygt 70 procent av 1–5-åringarna föräldrar som förvärvsarbetar eller studerar (båda föräldrarna eller den ensamstående). Det närmast vanligaste är att någon av föräldrarna är föräldraledig för ett syskon (15 procent) eller arbetslös (9 procent). Andelen barn med arbetslösa föräldrar har sjunkit markant under de senaste åren. Hösten 1996 hade 14 procent av 1–5-åringarna minst en arbetslös förälder.⁹

Tidigare uppföljningar har visat att i stort sett alla kommuner uppfyller sin skyldighet att ordna förskoleverksamhet för barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar.¹⁰ Det har resulterat i att en allt högre andel av dessa barn går i förskola eller familjedaghem. Enligt föräldraenkäten har 90 procent av barnen plats i september 1999, vilket kan jämföras med 85 procent år 1996 och 82 procent år 1995.

Betydligt lägre är andelen inskrivna bland barn vars föräldrar är arbetslösa (63 procent) eller föräldralediga (28 procent). Det har dock blivit vanligare att barn till arbetslösa har plats – år 1995 var andelen 46 procent. Bland barn till föräldralediga är andelen i stort sett oförändrad.

Tabell 2. Barn 1–5 år efter omsorgsform och föräldrarnas sysselsättning. Procent

Omsorgsform	Förvärvsarb./studier	Arbetslös	Föräldraledig	Hemma	Övrigt	Alla
Förskola eller familjedaghem	90	63	28	21	68	76
Privata lösningar	4	3	1	1	3	3
Hemma	6	33	71	77	27	20
Annat	0	1	0	2	2	1
Summa	100	100	100	100	100	100
Antal barn	331 200	39 800	69 400	7 700	15 600	463 700

⁹ Begränsad barnomsorg. Tillgång till barnomsorg för barn till arbetslösa och föräldralediga 1995–97. Socialstyrelsen 1997

¹⁰ Utan oskäligt dröjsmål? Skolverket 1998

Föräldrarnas utbildning

Föräldrarnas socioekonomiska tillhörighet har tidigare visat sig ha ett samband med utnyttjandet av barnomsorg. Barn till tjänstemän, framför allt högre tjänstemän, har länge varit överrepresenterade.¹¹ Detta har förklarats med att arbetarföräldrar ofta har arbetstider som inte passar i barnomsorgen, men också med att de har en annan inställning till pedagogisk verksamhet än tjänstemän. I takt med att barnomsorgen byggts ut har dessa skillnader minskat. SCB har visat att utbyggnaden av daghem under perioden 1987–1995 helt kom barn till arbetare och lägre tjänstemän tillgodo.

Föräldraenkäten visar att föräldrarnas utbildningsnivå fortfarande har ett samband med barnets omsorg (bilagetabell 1). Barn vars föräldrar har högskoleutbildning är oftare inskrivna i förskoleverksamhet än barn vars föräldrar har kortare utbildning. Exempelvis är 72 procent av barnen vars föräldrar har endast grundskola inskrivna, jämfört med 80 procent av barnen vars föräldrar har en minst treårig högskoleutbildning.

Ännu större är skillnaderna mellan utbildningsgrupperna när det gäller vilken form av förskoleverksamhet som barnet är inskrivet i. Andelen barn som går i förskola är högst bland barn vars föräldrar har en högskoleutbildning (73 procent) och lägst bland barn vars föräldrar har grundskola (61 procent). Det omvända gäller för familjedaghem.

Den största skillnaden gäller dock valet av enskild förskola. Ju längre utbildning föräldrarna har desto vanligare är det att barnet går i en förskola som drivs i enskild regi. Endast 3 procent av barnen vars föräldrar har förgymnasial utbildning går i en enskild förskola, jämfört med 18 procent av dem vars föräldrar har högskoleutbildning längre än tre år.

Utrikes födda föräldrar

Ungefär var femte 1–5-åring i undersökningen har minst en förälder som är född utomlands. I cirka hälften av dessa familjer är båda föräldrarna födda utomlands.

Barn med en förälder född i Sverige och en utrikesfödd har ungefär samma ”barnomsorgsmönster” som barn vars båda föräldrar är födda i Sverige. De är inskrivna i förskola och familjedaghem i ungefär samma utsträckning och de skiljer sig inte åt när det gäller valet mellan kommunal och enskild förskola.

Barn vars båda föräldrar är födda utomlands uppvisar ett delvis annat mönster. De är inskrivna i kommunal förskola i större utsträckning än andra barn och mer sällan i familjedaghem, något som kan sammanhålla med att de oftare bor i storstadsregioner, där förskola är en betydligt vanligare omsorgsform än familjedaghem. De går inte heller i enskilda förskolor lika ofta som barn som har minst en förälder som är född i Sverige.

Sammantaget har barn med två utrikesfödda föräldrar barnomsorg något mindre ofta än andra barn. Det kan inte enbart förklaras av att föräldrarna oftare är arbetslösa. Också när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar går barnen i förskola eller familjedaghem mindre ofta om båda föräldrarna är utrikesfödda än om någon är född i Sverige. För barn till arbetslösa gäller det omvända. De går oftare i för-

¹¹ Se t.ex. *Den sociala snedrekryteringen inom barnomsorgen*. SoS-rapport 1989:20. Socialstyrelsen 1989

skola eller familjedaghem om föräldrarna är födda utomlands än om båda föräldrarna är svenskfödda.

Tabell 3. Barn 1–5 år efter omsorgsform och föräldrarnas födelseland. Procent

Omsorgsform	Båda födda i Sverige	En född i Sverige, en utomlands	Båda födda utomlands
Kommunal förskola	56	59	67
Enskild förskola	10	10	3
Familjedaghem	11	8	4
Summa	77	77	74
Privata lösningar	3	5	3
Hemma	20	18	21
Annat	0	0	2
Summa	23	23	26
Alla	100	100	100
Antal barn	357 700	48 700	50 800

Omsorgsformer för barn 6–12 år

Enligt föräldraenkäten är 66 procent av 6–9-åringarna och 8 procent av 10–12-åringarna inskrivna i skolbarnsomsorg (dvs. i fritidshem eller familjedaghem) i september 1999. Sammantaget motsvarar det 354 000 barn. Även detta överensstämmer väl med kommunernas rapportering i oktober 1999.

Många föräldrar till de yngsta skolbarnen, 6–9-åringarna, klarar omsorgen om barnen själva genom att arbeta eller studera på olika tider och turas om att vara med barnen (10 procent). Det är relativt ovanligt att barnen inte har någon omsorg alls efter skolans slut (6 procent).

De äldre skolbarnen, 10–12-åringarna, är dock i mycket hög utsträckning hänvisade till sig själva. Mer än vartannat barn (53 procent), eller 184 000 barn, har ingen omsorg alls utan klarar sig självt när skoldagen är slut. Att föräldrarna turas om att vara hemma med barnet är närmast vanligast (17 procent).

Tabell 4. Barn 6–9 år och 10–12 år efter omsorgsform

Omsorgsform	Barn 6–9 år		Barn 10–12 år	
	Antal	%	Antal	%
Fritidshem eller familjedaghem	326 500	66	27 500	8
Öppen fritidsverksamhet	4 700	1	18 600	5
Privata lösningar	19 300	4	11 700	3
Hemma med föräldraledig förälder	16 400	3	5 200	1
” ” föräldrar som turas om	48 600	10	59 400	17
” ” arbetslös förälder	16 800	3	9 600	3
” ” hemarbetande förälder	7 500	2	5 800	2
” av andra skäl	15 900	3	17 100	5
Barnet klarar sig självt	28 800	6	183 800	53
Annat	7 200	2	9 800	3
Alla	491 700	100	348 500	100

Öppen fritidsverksamhet är ett alternativ till inskriven verksamhet för 10–12-åringar. Skolverket har tidigare visat att verksamheten är dåligt utbyggd och endast finns i var femte kommun.¹² Detta bekräftas i föräldraenkäten. Endast 5 procent av 10–12-åringarna deltar i öppen fritidsverksamhet.

Föräldrarnas civilstånd

Ju äldre barnet är desto vanligare är det att föräldrarna har separerat. Närmare var femte 10–12-åring i undersökningen bor tillsammans med en ensamstående förälder. Bland 6–9-åringarna är andelen ett par procentenheter lägre.

Barn till ensamstående utnyttjar skolbarnsomsorg något oftare än barn till gifta/samboende. Det gäller oavsett om föräldrarna förvärvsarbetar/studerar eller inte. Skillnaden är störst för 10–12-åringarna. Sammantaget deltar 19 procent av alla 10–12-åringar med ensamstående föräldrar i någon form av skolbarnsomsorg, jämfört med 12 procent av dem vars föräldrar är gifta/samboende.

Föräldrarnas sysselsättning

Ju äldre barnet är desto vanligare är det att båda föräldrarna, eller den ensamstående, förvärvsarbetar. Under mätveckan har 81 procent av 6–9-åringarna och 83 procent av 10–12-åringarna förvärvsarbetande eller studerande föräldrar. Det näst vanligaste är att någon förälder är arbetslös (7 procent i båda åldersgrupperna).

Närmare tre fjärdedelar av alla 6–9-åringar vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar, är inskrivna i skolbarnsomsorgen. Bland barn till arbetslösa är andelen lägre (44 procent), men betydligt högre än om föräldern är föräldraledig för ett yngre syskon (17 procent).

Att barn i 10–12-års åldern har plats i skolbarnsomsorg är ovanligt oavsett föräldrarnas sysselsättning. Det är dock något vanligare om föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar än om de inte gör det. Andelen som utnyttjar öppen fritidsverksamhet är i stort sett densamma oavsett föräldrarnas sysselsättning.

Föräldrarnas utbildning

Föräldrarnas utbildningsnivå har samband även med skolbarnens omsorg (bilage-tabell 5–6). Ju längre utbildning föräldrarna har desto vanligare är det att 6–9-åringar är inskrivna i fritidshem. Knappt hälften av alla 6–9-åringar vars föräldrar har förgymnasial utbildning har fritidshemsplats, jämfört med två tredjedelar av barnen vars föräldrar har längst utbildning. Att barnet går i ett enskilt fritidshem är ovanligt, men minst ovanligt bland barn vars föräldrar har minst treårig högskoleutbildning.

Bland 10–12-åringarna är mönstret inte lika tydligt. Andelen barn i fritidshem eller familjedaghem är ungefär densamma oavsett föräldrarnas utbildning. Där emot är det vanligare att 10–12-åringar utnyttjar öppen fritidsverksamhet när föräldrarna har lång utbildning, och även att de klarar sig själva. Föräldrar med kortare utbildning uppger i stället oftare att de turas om att vara hemma med barnet.

¹² Utan oskäligt dröjsmål? Skolverket 1998

Utrikes födda föräldrar

Ungefär vart tionde barn i åldersgrupperna 6–9 år respektive 7–12 år har en förälder som är född utomlands och bland ungefär lika många är båda föräldrarna födda utomlands. Andelarna är således densamma som för förskolebarnen.

Liksom bland 1–5-åringarna är det inte någon större skillnad i ”barnomsorgsmönster” mellan de 6–9-åringar som har en förälder född i Sverige och de vars båda föräldrar är födda i Sverige. De är inskrivna i fritidshem och familjedaghem i ungefär samma utsträckning. Barn vars båda föräldrar är födda utomlands är dock mindre ofta inskrivna i fritidshem. De är i stället oftare hemma än andra barn.

Barn i 10–12-års åldern vars båda föräldrar är födda utomlands uppvisar ett annat mönster än de yngre skolbarnen. De går oftare i fritidshem (i stället för mindre ofta) än andra barn. Dessutom är det betydligt ovanligare att 10–12-åringar vars båda föräldrar är födda utomlands får klara sig själva efter skolan än att barn med två svenskfödda föräldrar får göra det (37 procent jämfört med 55 procent). Barn vars föräldrar är födda utomlands är i stället hemma i större utsträckning.

Att 6–9-åringar med utrikesfödda föräldrar finns i skolbarnsomsorgen i mindre utsträckning än andra skulle kunna sammanhånga med att föräldrarna oftare är arbetslösa. Även om vi tar hänsyn till föräldrarnas sysselsättning finns dock en skillnad. Barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar går inte lika ofta i fritidshem om båda föräldrarna är födda utomlands som när någon förälder är född i Sverige. Det är samma mönster som för förskolebarnen.

Närvarotider

I föräldraenkäten fick föräldrarna ange hur många timmar per vecka som barnet normalt tillbringar i omsorg utanför hemmet. Motsvarande uppgifter har tidigare samlats in för förskolebarn¹³ men det är första gången som de finns tillgängliga för barn i skolåldrarna. Föräldraenkäten ger oss möjlighet att se hur närvarotiderna varierar mellan barn i olika åldrar, mellan olika verksamhetsformer och också mellan barn med olika social bakgrund.

Närvarotiderna i förskoleverksamhet och skolbarnomsorg har aktualiserats under senare år i samband med att allt fler kommuner har infört tidsrelaterade avgifter med många tidsintervall.¹⁴ Bland annat Skolverket har påtalat att det finns en risk att en stark tidsrelatering i kombination med en hög avgiftsnivå gör att familjerna väljer en kortare närvarotid i förskolan eller fritidshemmet än vad barnen har behov av. Risken är självfallet störst för familjer med små ekonomiska marginaler och kanske särskilt stor i skolbarnsomsorgen som kan antas vara mer ”priskänslig” än förskoleverksamheten.

Närvarotider i förskoleverksamhet

Den genomsnittliga närvarotiden i förskolan är 31 veckotimmar och i familjedaghem en timme mindre. Ju yngre barnen är desto kortare tid tillbringar de i förskolan eller familjedaghemmet. Skillnader mellan åldersgrupperna är dock förhållandevis små. De allra yngsta barnen, ettåringarna, är i förskolan under i genomsnitt 29 veckotimmar, medan tre-, fyra- och femåringarnas genomsnitt ligger kring 31 timmar. I familjedaghemmen är närvarotiderna någon timme kortare för de flesta åldersgrupper.

Tabell 5. Genomsnittliga närvarotider (tim/vecka) i förskola och familjedaghem för barn 1–5 år

Barnets ålder	Förskola	Familjedaghem
1 år	29	28
2 år	30	30
3 år	31	30
4 år	31	29
5 år	31	31
Totalt	31	30
Antal barn	307 100	46 600

Närvarotiderna i både förskolor och familjedaghem är längst i storstäder och förortskommuner, kommuntyper med hög förvärvsfrekvens och långa restider. De är

¹³ SCB:s Barnomsorgsundersökningar

¹⁴ Avgifter i förskola och fritidshem 1999. Skolverkets rapport 174

också längre i enskilda förskolor än i kommunala. Det rör sig om ungefär en veckotimmes skillnad i genomsnitt. Skillnaden kan bero på avgiftssystemen - enskilda förskolor har inte lika tidsrelaterade avgiftssystem som kommunala - men också på att enskilda förskolor har en större andel högutbildade föräldrar med långa arbetstider.

Tabell 6. Genomsnittliga närvarotider (tim/vecka) i förskola och familjedaghem för barn 1–5 år efter kommuntyp

Kommun- typ	Förskola		Familje- daghem
	kommunal	enskild	
Storstäder	33	33	35
Förorter	34	33	32
Större städer	30	31	29
Medelstora städer	30	30	29
Industrikommuner	28	28	27
Landsbygdskommuner	28	30	28
Glesbygdskommuner	29	30	29
Större övriga kommuner	29	31	28
Mindre övriga kommuner	29	29	28
Alla	31	32	30
Antal barn	266 800	41 100	46 600

Det stora flertalet barn (63 procent) är i förskolan mellan tre och sju timmar per dag. Det är ovanligt med riktigt långa eller korta dagar. Mindre än 10 procent av barnen är i förskolan mer än åtta timmar per dag, och ungefär lika många har närvarotider som är kortare än tre timmar per dag.

Noteras kan att spridningen i närvarotiderna är större i familjedaghemmen än i förskolan. Det är något vanligare med både riktigt långa och riktigt korta närvarotider. De långa närvarotiderna kan sammanhålla med att familjedaghemmen i större utsträckning än förskolan tar emot barn vars föräldrar har obekväma arbetstider.

Närvarotiderna skiljer sig förhållandevis mycket åt beroende på om barnets föräldrar är *samboende eller ej*. Skillnaden är särskilt stor när föräldrarna/föräldern förvärvsarbetar eller studerar. Barn till ensamstående tillbringar då närmare tre timmar längre tid i förskolan per vecka än barn till samboende. I familjedaghemmen är skillnaden ännu större, drygt fem timmar. Det här är sannolikt ett resultat både av skillnader i arbetstider (samboende mödrar arbetar oftare deltid) och av att samboende föräldrar har möjlighet att "saxa" sina arbetstider och på så sätt förkorta barnets närvarotid.

Mammans arbetstid har självfallet stor betydelse för barnens närvarotider, både i förskolan och i familjedaghemmet. Barn vars mödrar arbetar eller studerar heltid tillbringar till exempel i genomsnitt tio veckotimmar mer i förskolan än barn vars mödrar arbetar eller studerar kort deltid (35 timmar/vecka jämfört med 25). De barn som har de längsta närvarotiderna, mer än åtta timmar per dag, har i allmänhet mödrar som arbetar heltid eller lång deltid. Endast enstaka procent av de barn vars mödrar arbetar eller studerar mindre än 35 veckotimmar är i förskolan lika lång tid.

Men även när mödrarna förvärvsarbetar/studerar på heltid har de flesta (84 procent) kortare närvarotider än åtta timmar per dag.

Tabell 7. Barn 1–5 år inskrivna i förskola efter närvarotid och mammas arbets/studietid. Procent

Närvarotid (tim/vecka)	Mammas arbets/studietid (tim/v)					Alla
	0	1-15	16-24	25-34	35-	
1–15	31	33	11	4	4	9
16–30	48	54	69	51	24	41
31–40	18	11	19	42	56	42
41–	2	1	1	3	16	8
Totalt	100	100	100	100	100	100
Genomsnittlig närvarotid	23,8	22,0	25,1	30,0	34,7	30,7
Antal barn	39 300	6 500	27 300	90 600	137 100	301 700

Även *pappans arbetstid* har betydelse, men inte lika uttalad som mammornas. Barn vars fäder arbetar eller studerar på heltid har de längsta närvarotiderna såväl i förskolan som i familjedaghemmet (31 respektive 30 timmar/vecka), medan (det betydligt färre antal) barn vars fäder förvärvsarbetar/studerar på deltid eller inte alls, har 3–5 timmar kortare närvarotid.

Tabell 8. Genomsnittliga närvarotider (tim/vecka) för barn 1–5 år i förskola och familjedaghem efter mammas respektive pappans arbets/studietid

Föräldrarnas arbets/studietid	Förskola	Familje- daghem
<i>Mammas arbetstid</i>		
0 tim/v	24	23
1–15 tim/v	22	22
16–24 tim/v	25	22
25–34 tim/v	30	28
35– tim/v	35	34
<i>Pappas arbetstid</i>		
0 tim/v	26	25
1–15 tim/v	27	..
16–24 tim/v	27	26
25–34 tim/v	28	27
35– tim/v	31	30

Också *föräldrarnas utbildning* har betydelse för barnets närvarotider, åtminstone i förskolan, där närvarotiderna är längre ju längre utbildning föräldrarna har. I genomsnitt skiljer det nästan tre veckotimmar mellan barn vars föräldrar har för-gymnasial utbildning och barn vars föräldrar har lång högskoleutbildning. Skillnaden kan sannolikt förklaras av skillnader i förvärvsfrekvens och arbetstider. Bland barn i familjedaghem är mönstret inte lika tydligt.

Tabell 9. Genomsnittliga närvarotider (tim/vecka) i förskola och familjedaghem för barn 1–5 år efter föräldrarnas utbildning

Föräldrarnas utbildning	Förskola	Familjedaghem
Förgymnasial	29	30
Gymnasial <3 år	30	29
Gymnasial ≥3 år	31	29
Eftergymnasial <3 år	31	31
Eftergymnasial ≥3 år	32	31

En jämförelse mellan närvarotiderna 1999 och 1996 tyder inte på att närvarotiderna blivit kortare utan snarare längre.¹⁵ Trots att barnen i förskolan i genomsnitt är yngre 1999 än 1996 (sexåringarna går inte kvar i förskolan) är den genomsnittliga närvarotiden ungefär en halv timme längre. I familjedaghemmen är ökningen ännu större, upp till två veckotimmar. Detta kan tyda på att nedläggningen av familjedaghem inneburit att kommunerna bevarat dem som tar emot barn på nätterna (för detta talar också den något större spridningen i närvarotiderna).

Närvarotider i skolbarnsomsorg

För skolbarnen är situationen en annan. De har större möjlighet att klara sig själva en stund på dagen än yngre barn och skolbarnsomsorgen kan därför antas vara mer ”priskänslig” än förskoleverksamheten. Yngre barn har också längre närvarotider än äldre, vilket självfallet till största delen beror på att de tillbringar mer tid i skolan. Sexåringarna har de längsta närvarotiderna med drygt 25 veckotimmar i fritidshem och 20 i familjedaghem. Nioåringarna tillbringar 15 veckotimmar i fritidshem och ungefär lika lång tid i familjedaghem.

Tabell 10. Genomsnittliga närvarotider (tim/vecka) för barn 6–12 år i fritidshem, familjedaghem och öppen fritidsverksamhet

Barnets ålder	Fritidshem	Familjedaghem	Öppen fritidsverksamhet
6 år	26	20	..
7 år	19	17	..
8 år	16	18	17
9 år	15	14	10
Antal barn	312 900	13 600	4 700
10 år	14	16	10
11 år	14	13	9
12 år	16	-	9
Antal barn	25 700	1 800	18 600

¹⁵ Närvarotider i daghem och familjdaghem 1996 finns publicerade i *Social service, vård och omsorg i Sverige 1996*, Socialstyrelsen 1996

De äldre skolbarnen, 10–12-åringarna, går ungefär lika lång tid i fritidshem eller familjedaghem som nioåringarna. I den öppna fritidsverksamheten är närvarotiderna kortare, mellan nio och tio veckotimmar.

Även bland skolbarnen har *föräldrarnas civilstånd* betydelse för närvarotiderna. Barn till ensamstående har längre närvarotider än barn vars föräldrar är samboende. Särskilt stor är skillnaden bland 6–9-åringarna som ju inte kan klara sig själva i samma utsträckning som äldre barn.

Mammans arbets/studietid har ett visst samband med hur lång tid 6–9-åringen tillbringar i fritidshemmet eller familjedaghemmet. Barn med heltidsarbetande mödrar har längre närvarotider än övriga barn. Pappans arbetstid har inte samma betydelse.

Bland 10–12-åringarna är närvarotiderna i fritidshem längst om mamman arbetar eller studerar på heltid. I öppen fritidsverksamhet kan vi inte se samma tydliga mönster. Där tillbringar barn vars mödrar inte förvärvsarbetar eller studerar alls eller kort deltid snarare något längre tid än övriga barn. Detta kan tyda på att öppen fritidsverksamhet fyller en annan funktion för barnen än fritidshem.

Tabell 11. Genomsnittliga närvarotider (tim/vecka) i skolbarnsomsorg för barn 6–9 och 10–12 år efter föräldrarnas utbildning

Föräldrarnas utbildning	Barn 6–9 år		Barn 10–12 år	
	Fritidshem	Familjedaghem	Fritidshem	Öppen fritidsv.
Förgymnasial	19	18	19	11
Gymnasial <3 år	19	17	13	10
Gymnasial ≥3 år	20	17	17	11
Eftergymnasial <3 år	19	19	14	9
Eftergymnasial ≥3 år	20	18	13	8

Det tydligaste sambandet mellan närvarotiderna och *föräldrarnas utbildning* hittar vi bland 6–9-åringarna i fritidshem och bland 10–12-åringarna i öppen fritidsverksamhet. Sambanden går åt olika håll. Ju längre utbildning 6–9-åringens föräldrar har desto längre tid tillbringar barnet i fritidshemmet. Bland 10–12-åringarna är närvarotiderna i den öppna verksamheten i stället kortare när föräldrarna har längre utbildning. Dessa skillnader skulle åtminstone delvis kunna bero på avgifterna. Föräldrar med kort utbildning har i allmänhet mindre ekonomiska marginaler än högutbildade och är därmed mer motiverade att korta barnens närvarotider i fritidshemmen. I den öppna fritidsverksamheten är avgifterna inte på samma sätt som i fritidshemmen beroende av närvarotiderna.

Sammanfattning. Ju yngre barnen är desto kortare är närvarotiderna i förskoleverksamheten. Närvarotiderna är genomgående kortare i familjedaghem än i förskolan, i snitt en veckotimmes skillnad. Barn till ensamstående har längre närvarotider än barn till samboende. Mammans arbetstid har större betydelse för barnets närvarotider än pappans. Föräldrarnas utbildning har samband med barnens närvarotider i förskolan, men inte i familjedaghem. Ju längre utbildning föräldrarna har, desto längre närvarotid i förskolan. Det är något längre närvarotider 1999 än 1996 trots att barnen i genomsnitt är yngre.

Ju äldre barnen är desto kortare tid tillbringar de i skolbarnsomsorgen. Närvarotiderna är kortare i familjedaghem än i fritidshem. Även i skolbarnsomsorgen har barn till ensamstående längre närvarotider än barn till samboende. Särskilt stor är skillnaden bland 6–9-åringar. Barn med heltidsarbetande mödrar har längst närvarotider i fritidshem, i den öppna fritidsverksamheten är det snarare tvärtom. Ju längre utbildning föräldrarna har desto längre tid i fritidshem (6–9-åringar) och kortare tid i öppen fritidsverksamhet (10–12-åringar).

Föräldrarnas inställning

I enkäten fick föräldrarna ange om de var nöjda med den omsorgsform som barnet hade eller om de hellre ville ha en annan form. De som inte var nöjda gavs möjlighet att ange vad de hellre ville ha och skälen till att barnet inte hade den önskade omsorgsformen.

Enligt svaren har de allra flesta barn den omsorg som föräldrarna önskar. Det gäller oavsett barnets ålder och oavsett om barnet har barnomsorgsplats eller inte. Men det finns grupper av föräldrar som är nöjda i större utsträckning än andra och grupper som är nöjda i mindre utsträckning. I detta avsnitt går vi igenom svaren efter olika bakgrundsvariabler som föräldrarnas sysselsättning, civilstånd, utbildning etc.

Föräldrar till barn 1–5 år

Nästan nio av tio föräldrar med barn i 1–5-årsåldern är nöjda med den omsorg som barnet har och vill inte byta till någon annan. Mest nöjda är föräldrarna när barnet har plats i förskola eller familjedaghem (91 procent) medan de som är hemma med barnet eller använder sig av privata lösningar som släktingar, granne eller barnflicka är nöjda mindre ofta (74 procent).

Tabell 12. Andel föräldrar med barn 1–5 år som är nöjda med barnets omsorg efter omsorgsform. Procent

Omsorgsform	Andel nöjda
Kommunal förskola	90
Enskild förskola	94
Familjedaghem	90
Summa i förskoleverksamhet	91
Privata lösningar	77
Hemma	74
Annat	70
Summa ej i förskoleverksamhet	74
Alla	87

Bland de föräldrar vars barn *har* plats skiljer sig andelen som är nöjda inte nämnvärt åt mellan olika grupper. Oavsett om föräldrarna är samboende eller ensamstående, födda i Sverige eller utomlands, har kort eller lång utbildning och oavsett om de förvärvsarbetar eller ej så ligger andelen nöjda i närheten av medelvärdet 91 procent.

När barnet *inte har* plats är variationerna större. Det sammanhänger med att det finns olika skäl till att barnet står utanför barnomsorgen. Det kan vara resultatet av ett fritt val som föräldrarna är tillfreds med men det kan också vara något som är

ofrivilligt och som man skulle vilja ha annorlunda. Föräldrar som oftare än andra är tillfreds med att barnet inte har plats hittar vi i familjer där någon av föräldrarna är hemarbetande eller föräldraledig, föräldrarna har lång eftergymnasial utbildning eller där båda föräldrarna är födda i Sverige. Även den relativt sett låga andel föräldrar som förvärvsarbetar eller studerar och vars barn inte har barnomsorgsplatser, har i stor utsträckning ordnat omsorgen av barnen på ett sätt som de är nöjda med.

Föräldrar som är *inte* är nöjda när barnen saknar barnomsorgsplatser är oftare ensamstående, arbetslösa, har kort utbildning eller är födda utomlands. Andelen nöjda är dessutom lägre i storstäder än i andra delar av landet.

Tabell 13. Barn 1–5 år. Andel nöjda föräldrar vars barn har respektive ej har barnomsorg efter civilstånd, födelseland, sysselsättning och utbildning. Procent

	Har plats	Har ej plats
Civilstånd		
Gifta/samboende	91	75
Ensamstående	90	65
Födelseland		
Båda födda i Sverige	91	78
En född i Sverige	90	72
Båda födda utomlands	91	57
Sysselsättning		
Förvärvsarbete/studier	91	78
Arbetslös	91	60
Föräldraledig	89	76
Hemarbetande	94	79
Annat	89	70
Utbildning		
Förgymnasial	93	62
Gymnasial -3 år	91	75
” 3 år	91	72
Eftergymnasial -3 år	90	76
” längre= 3 år	90	78

Önskad omsorgsform

I enkäten fick de föräldrar som inte var nöjda med barnets omsorgsform (dvs. 13 procent av samtliga) ange vad de ville ha i stället. Totalt uppgav knappt hälften av dem att de vill ha en plats i förskola eller familjedaghem till sitt barn medan ungefär var tredje vill ha möjlighet att vara hemma med barnet.

Önskemålen skiljer sig självfallet åt beroende på vilken omsorg barnet redan har. Om barnet redan har plats i förskola eller familjedaghem, vill ungefär hälften av dem som inte är nöjda ha möjlighet att vara hemma med barnet. I de familjer där barnet av något skäl redan är hemma skulle tre fjärdelar av föräldrarna hellre vilja att barnet hade plats i förskola eller familjedaghem.

I de familjer där barnet tas om hand av barnflicka, släkting eller granne etc. vill närmare två tredjedelar av de som inte är nöjda i stället ha plats i förskola eller familjedaghem för barnet.

Tabell 14. Barn 1–5 år. Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter nuvarande omsorgsform. Procent

Nuvarande omsorgsform	Önskemål			Summa	Hemma	Annat	Totalt	Antal
	Kom. förskola	Enskild förskola	Familjedaghem					
Kommunal förskola	1	18	4	22	51	26	100	24 800
Enskild förskola	22	1	1	24	46	30	100	2 300
Familjedaghem	36	9	0	45	38	17	100	4 700
Hemma	63	6	6	75	4	21	100	19 300
Övrigt	53	5	6	64	22	14	100	4 200
Alla	30	11	5	46	31	23	100	55 400

Det förekommer också att föräldrar vill byta barnomsorgsform, till exempel från kommunal till enskild förskola eller från familjedaghem till förskola. Av dem som inte är nöjda vill ungefär var fjärde på detta sätt byta till en annan verksamhetsform för sitt barn.

Det finns en tendens bland dem som vill byta att föräldrar som har barn i kommunal förskola vill byta till enskild förskola medan det omvända gäller för föräldrar med barn i enskild förskola. Går barnet i familjedaghem vill föräldrarna i stället ha plats i kommunal förskola. Att föräldrarna vill att barnet ska byta från familjedaghem till förskola är vanligare än tvärtom (både i andelar och i absoluta tal).

Varför har 1–5-åringar inte den omsorg föräldrarna önskar?

Vilka är då skälen till att 1–5-åringarna inte har den omsorgsform som föräldrarna helst vill att det ska ha?

De vanligaste svaren är att det är för dyrt (26 procent) eller att kommunens regler inte tillåter det (23 procent). Enligt enkäten har sammantaget cirka 15 000 barn inte den omsorgsform som föräldrarna vill på grund av man tycker att det är för dyrt medan kommunens regler sätter hinder i vägen för 12 000 barn.

Tabell 15. Barn 1–5 år. Varför har barnet inte har den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter önskad omsorg. Procent

Önskad omsorg	För dyrt	Kommunens regler	Platsbrist	Inte möjligt	Annat	Summa ¹	Antal
Förskola/fam.daghem	17	33	28	7	14	106	25 400
Hemma	44	3	1	14	21	103	17 300
Annat	22	27	11	8	21	106	12 500
Alla	26	22	16	9	17	105	55 200
Antal svar ²	14 600	12 400	8 600	5 200	9 700	58 200	-

¹Inkl ej svar. ²Antal svar är fler än antal svarande eftersom en del föräldrar har angett flera orsaker

Bland dem som vill ha förskola eller familjedaghem till sitt barn uppger de flesta (61 procent) att det inte är möjligt på grund av kommunens regler eller platsbrist medan betydligt färre (17 procent) hänvisar till att det är för dyrt. Att det är omöjligt av ekonomiska skäl är i stället ett vanligt svar bland dem som vill vara hemma.

Svaren skiljer sig åt beroende på föräldrarnas sysselsättning. Bland förvärvsarbetande föräldrar finns en grupp som vill vara hemma men inte har råd men också föräldrar som inte har barnomsorgsplats på grund av platsbrist eller för att deras arbetstider, avståndet till förskolan etc. gör att det inte är möjligt. Enligt enkäten har cirka 8 000 barn till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar inte plats i förskola eller familjedaghem på grund av platsbrist eller kommunens regler.

För arbetslösa och föräldralediga är kommunernas regler en realitet. De hänvisar betydligt oftare till dessa än till att den önskade omsorgsformen är för dyr. Hemarbetande och långtidssjuka är grupper som ofta uppger att deras barn inte har den omsorgsform de önskar både för att det är för dyrt och för att kommunens regler inte tillåter det.

Tabell 16. Barn 1–5 år. Varför har barnet inte har den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter sysselsättning. Procent

Orsak	Förv.arb./studier	Arbetslös	Föräldraledig	Hemarbetande	Långtidssjuk
För dyrt	32	19	13	31	37
Kommunens regler	9	36	52	34	24
Finns ingen plats	14	23	13	16	22
Ej möjligt (arbetstider etc)	13	3	5	5	3
Annat	20	16	12	9	12
Ej svar	16	10	9	7	10
Summa	105	107	105	102	108
Antal svarande	33 600	6 800	11 300	1 300	1 400

Föräldrar som är födda utomlands och föräldrar med kort utbildning är oftare arbetslösa än andra och de uppger också oftare att barnet inte har den önskade omsorgsformen på grund av kommunens regler och/eller att det inte finns någon plats. Svaren skiljer sig också åt beroende på föräldrarnas civilstånd. Ensamstående föräldrar hänvisar oftare än samboende till kommunens regler och även till att barnet inte har den omsorgsform de vill på grund av att deras arbetstider, avstånd till förskolan etc. gör att det inte är möjligt (bilagetabell 22–23).

Föräldrar till barn 6–12 år

Även det stora flertalet föräldrar till barn i skolåldern är nöjda med barnets omsorgsform. Mest nöjda är de om barnet har tillgång till någon form av skolbarnsomsorg. Ungefär nio av tio föräldrar med barn i fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet är nöjda, jämfört med åtta av tio föräldrar till barn som klarar sig själva eller vars omsorg är ordnad på annat sätt. Allra störst andel nöjda föräldrar hittar vi bland dem vars barn går i familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet, dvs. de minst vanliga verksamhetsformerna för dessa åldersgrupper.

Störst andel föräldrar som *inte* är nöjda finns i familjer där barnen klarar sig själva på fritiden. I mer än var femte sådan familj vill föräldrarna ha en annan omsorgsform för barnet. Det betyder att den omsorgsform som är den i särklass vanligaste för 10–12-åringar (se tabell 4) också är den som samlar flest föräldrar som inte är nöjda.

Tabell 17. Andel föräldrar med barn 6–9 år och 10–12 år som är nöjda med barnets omsorgsform efter omsorgsform. Procent

Omsorgsform	Barn 6–9 år	Barn 10–12 år
Fritidshem	91	89
Familjedaghem	96	91
Öppen fritidsverksamhet	93	91
Summa i skolbarnsomsorg	91	90
Privata lösningar	82	84
Hemma	85	87
Barnet klarar sig självt	74	78
Annat	75	75
Summa ej i skolbarnsomsorg	82	81
Alla	88	82

När barnet har tillgång till någon form av skolbarnsomsorg är andelen föräldrar som är nöjda ungefär densamma oavsett bakgrundsfaktorer som civilstånd, utbildning, födelseland och sysselsättning. Andelen ligger mellan 90 och 95 procent för de flesta grupper, med något större variationer bland de äldsta barnens föräldrar. Grupper som avviker är dock (den lilla gruppen) hemarbetande föräldrar där i princip alla är nöjda och föräldrar som båda är födda utomlands som inte är nöjda i riktigt samma utsträckning som andra.

När barnet *inte* har tillgång till skolbarnsomsorg är variationerna större. Liksom bland 1–5-åringarna varierar skälen till att barnet står ”utanför”. Det kan vara ett mer eller mindre frivilligt val och vi kan urskilja grupper av föräldrar som är mer eller mindre nöjda med detta. Föräldrar som oftare än andra är tillfreds hittar vi i familjer där någon är hemarbetande och då föräldrarna har kort utbildning.

Föräldrar som oftare *inte* är nöjda när barnet står utanför skolbarnsomsorgen hittar vi i stället bland arbetslösa, föräldralediga, ensamstående och i familjer där minst en av föräldrarna är född utomlands. Hit hör även föräldrar med minst treårig högskoleutbildning. För dessa grupper tycks det inte vara fråga om ett fritt val i samma utsträckning som för andra. Mönstret är detsamma för såväl de yngre som de äldre skolbarnen.

Önskad omsorgsform

De 12 procent av 6–9-åringarnas föräldrar och 18 procent av 10–12-åringarnas som inte var nöjda med barnets nuvarande omsorgsform fick i enkäten uppge vilken omsorgsform de hellre ville att barnet skulle ha.

Drygt hälften av de föräldrar vars 6–9-åringar har skolbarnsomsorg, och som inte är nöjda, vill ha möjlighet att vara hemma med barnet (57 procent) medan en mindre andel (16 procent) vill byta till någon annan form av skolbarnsomsorg.

Bland de föräldrar vars barn är hemma vill tre fjärdedelar ha plats i skolbarnsomsorg, oftast fritidshem.

I gruppen *Övrigt* (privata lösningar, barnet klarar sig självt etc.) hittar vi de föräldrar som oftast är missnöjda med barnets omsorgsform. Här vill hälften ha plats i skolbarnsomsorg till barnet och en tredjedel ha möjlighet att vara hemma.

Tabell 18. Barn 6–9 år och 10–12 år. Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter nuvarande omsorgsform. Procent

Nuvarande omsorgsform	Önskemål					Totalt	Antal
	Fritidshem/ fam.daghem	Öppen fritidsv.	Summa	Hemma	Annat		
Barn 6–9 år							
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	14	2	16	57	27	100	28 500
Hemma	56	21	77	4	19	100	9 900
Övrigt	28	23	51	32	16	100	9 000
Alla	26	10	36	41	23	100	47 500
Barn 10–12 år							
Fritidshem/fam.daghem	11	32	43	26	31	100	2 600
Öppen fritidsverksamhet	53	0	53	20	27	100	1 200
Hemma	19	53	72	6	22	100	6 500
Barnet klarar sig självt	8	53	61	27	12	100	28 300
Övrigt	18	40	58	21	21	100	3 300
Alla	12	49	61	23	16	100	41 900

Bland de äldre barnen, 10–12-åringarna, är mönstret delvis ett annat. Här är det betydligt vanligare att barnet klarar sig självt eller är hemma på fritiden och de föräldrar som inte är nöjda vill i stor utsträckning att barnet ska ha tillgång till skolbarnsomsorg. Bland de föräldrar som inte är nöjda med att deras 10–12-åring klarar sig själv vill över hälften (53 procent) att barnet ska ha tillgång till öppen fritidsverksamhet, medan drygt var fjärde (27 procent) skulle vilja ha möjlighet att själv vara hemma tillsammans med barnet.

Varför har 6–12-åringar inte den omsorg föräldrarna önskar?

Skolbarnsomsorg antas oftare vara ”priskänsligare” än förskoleverksamhet. Barnen är äldre och har lättare att klara sig själva ett stund under dagen än förskolebarnen. Finns det i föräldraenkäten några belägg för att familjerna avstår från skolbarnsomsorg av ekonomiska skäl?

Föräldrarna svarar olika beroende på hur gammalt barnet är. Att det är för dyrt är det vanligaste svaret, både bland 6–9-åringarnas och 10–12-åringarnas föräldrar, men det är vanligare bland de yngsta barnens föräldrar. Föräldrarna till de äldre barnen hänvisar i stället oftare till kommunens regler, ett svar som inte alls är lika vanligt bland 6–9-åringarnas föräldrar. Att barnet inte har den önskade omsorgsformen på grund av att det inte passar med föräldrarnas arbetstider, resvägar etc. är ett vanligare svar bland de yngre barnens föräldrar än bland de äldres. Att det inte finns någon plats är dock ett lika ovanligt svar i båda grupperna.

En stor grupp föräldrar har också valt svarsalternativet *Annat*. Vi vet tyvärr inte vad de innefattar i detta alternativ.

Tabell 19. Barn 6–9 år och 10–12 år. Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter önskad omsorg. Procent

Önskad omsorg	För dyrt	Kommunens regler	Platsbrist	Inte möjligt	Annat	Summa ¹	Antal
Barn 6–9 år							
Fritidshem/fam.daghem	32	26	14	10	19	109	12 100
Öppen fritidsverks.	27	23	5	6	31	108	4 800
Hemma	40	1	1	28	24	106	19 400
Annat	27	14	2	15	29	110	11 000
Alla	34	13	5	18	24	108	47 300
Antal svar ²	16 000	6 000	2 400	8 800	11 600	51 500	-
Barn 10–12 år							
Fritidshem/fam.daghem	23	60	5	4	9	112	4 900
Öppen fritidsverksamhet	20	23	6	9	34	113	20 500
Hemma	29	4	0	26	30	107	9 500
Annat	23	14	1	8	25	105	6 700
Alla	23	22	4	12	29	110	41 600
Antal svar ²	9 500	9 200	1 600	5 000	12 100	46 100	-

¹ Inkl ej svar. ² Antal svar är fler än antal svarande eftersom en del föräldrar har angett flera orsaker

Svaren skiljer sig något åt beroende på vilken omsorgsform man vill ha. Bland 6–9-åringarnas föräldrar är det vanligaste skälet till att barnet inte har fritidshem att föräldrarna tycker att det är för dyrt. Var tredje av dem som inte har men som skulle vilja ha fritidshem eller familjedaghem (oftast fritidshem) uppger att man avstått från en plats av ekonomiska skäl. Det motsvarar cirka 4 000 barn. Därefter vanligaste skälen är kommunens regler eller platsbrist.

De äldre barnens föräldrar, 10–12-åringarnas, hänvisar inte lika ofta till att det är för dyrt utan i stället till kommunernas regler eller att det inte finns plats. Av de föräldrar som inte har men vill ha fritidshem till sina 10–12-åringar uppger 60 procent att kommunens regler sätter hinder i vägen. Detta är förmodligen ett uttryck för att kommunerna inte tillåter 10–12-åringar att gå kvar i fritidshem. I den betydligt större gruppen föräldrar som inte har men vill ha öppen fritidsverksamhet har var femte avstått av ekonomiska skäl (4 000 barn) och något fler på grund av att det inte finns någon plats (5 000 barn).

De föräldrar som vill att barnet ska vara hemma uppger ofta att det inte går för att det är för dyrt, särskilt 6–9-åringarnas föräldrar.

Svaren skiljer sig även för skolbarnen åt beroende på föräldrarnas sysselsättning. I de familjer där föräldrarna förvärvsarbetar/studerar är det vanligaste skälet till att barnet inte har den önskade omsorgsformen att det är för dyrt. Bland dessa finns, liksom när det gällde förskolebarnen, både de som skulle vilja ha möjlighet att vara hemma och de som tycker att avgifterna är för höga.

Bland arbetslösa föräldrar är det vanligaste svaret att kommunens regler inte tillåter det, oavsett barnets ålder. Men relativt många av de arbetslösa uppger även att det är för dyrt, särskilt de äldre barnens föräldrar.

Tabell 20. Barn 6–9 år och 10–12 år. Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter önskad omsorg. Procent

Föräldrarnas sysselsättning	För dyrt	Kommunens regler	Platsbrist	Inte möjligt	Annat	Summa ^{1,2}	Antal svarande
Barn 6–9 år							
Förvärvsarbete/studier	35	8	5	21	25	108	38 900
Arbetslös	14	38	5	2	28	110	3 400
Föräldraledig	21	46	0	3	18	104	2 400
Hemarbetande	33	333	0	0	0	100	200
Långtidssjuk	54	18	7	21	18	118	2 100
Barn 10–12 år							
Förvärvsarbete/studier	22	22	3	12	30	110	35 700
Arbetslös	20	30	3	10	26	109	3 100
Föräldraledig	50	25	0	12	12	124	600
Hemarbetande	33	33	33	0	0	100	200
Långtidssjuk	53	5	11	16	11	117	1 500

¹ Inkl ej svar. ² Antal svar är fler än antal svarande eftersom en del föräldrar har angett flera orsaker

Även bland skolbarnens föräldrar skiljer sig svaren åt beroende på föräldrarnas civilstånd, utbildning eller födelseland (bilagetabell 28–30, 34–36). Genomgående svarar till exempel ensamboende föräldrar oftare än samboende att faktorer som arbetstider och avstånd omöjliggör att deras barn går i fritidshem, trots att de skulle vilja det. Bland 10–12-åringarnas föräldrar är det vanligare att hänvisa till ekonomiska skäl ju kortare utbildning man har. Det gäller både föräldrar som vill att barnet ska ha skolbarnsomsorg och de som vill vara hemma med barnet.

Nyeftfrågan

De förvärvsarbetandes och studerandes barn har i stort sett tillgång till barnomsorg i den utsträckning som föräldrarna vill. Åtminstone gäller det om barnen är i åldrarna 1–9 år. Nyeftfrågan på plats för barn i dessa åldrar motsvarar endast enstaka procent av samtliga barn. För 10–12-åringarna är efterfrågan större. Där efterfrågar förvärvsarbetande och studerande föräldrar plats till ytterligare 7 procent av barnen.

Betydligt vanligare är det att arbetslösa och föräldralediga föräldrar efterfrågar barnomsorg. Men i dessa grupper är efterfrågan störst för 1–5-åringarna.

Enligt föräldraenkäten uppgår nyeftfrågan på plats i förskola eller familjedaghem till cirka 16 000 barn i åldern 1–5 år, varav 11 000 är barn till arbetslösa eller föräldralediga.

Tabell 21. Andel barn av alla i respektive åldersgrupp som har plats i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg och andel som inte har men för vilka föräldrarna efterfrågar plats efter föräldrarnas sysselsättning. Procent

	Förv.arb./ studier	Arbetslös	Föräldra- ledig	Hemar- betande	Övrigt	Alla
Barn 1–5 år						
Har plats	90	63	28	21	68	76
Har ej men vill ha plats	1	10	10	13	6	4
Totalt antal barn	331 200	39 800	69 400	7 700	15 600	463 700
Barn 6–9 år						
Har plats	74	45	18	18	48	67
Har ej men vill ha plats	2	8	8	2	4	3
Antal barn	400 200	35 500	20 600	9 700	25 700	491 700
Barn 10–12 år						
Har plats	13	11	11	3	13	13
Har ej men vill ha plats	7	9	4	2	5	7
Antal barn	290 000	22 700	7 200	6 700	21 900	348 500

Noteras kan att även om de allra flesta föräldrar efterfrågar förskola, så vill ungefär 1 000 föräldrar ha plats i familjedaghem. Samtidigt vill ungefär 2 000 föräldrar att barnet ska byta från familjedaghem till förskola och ungefär hälften så många vill byta i andra riktningen. Tillgången till familjedaghem hösten 1999 motsvarade således enligt enkäten tämligen väl behovet. Trots detta minskade antalet 1–5-åringarna i familjedaghem med cirka 15 procent, eller 8 000 barn under 2000. Denna minskning tycks således inte ha grundats på föräldrarnas önskemål.

Efterfrågan på plats i skolbarnsomsorg (inklusive öppen fritidsverksamhet) motsvarar cirka 14 000 barn i åldern 6–9 år och cirka 24 000 i åldern 10–12 år. Flerparten av dessa barn har föräldrar som förvärvsarbetar eller studerar.

Faktorer bakom tillgång och efterfrågan

I tidigare avsnitt har vi sett hur andelen barn som har respektive inte har barnomsorg skiljer sig åt mellan olika grupper – mellan dem som har förvärvsarbete/studerande föräldrar och dem som inte har det, mellan dem som har föräldrar födda i Sverige och dem som inte har det osv. Vi har sett på ett antal bakomliggande faktorer var för sig. Men vad händer om vi ser på flera faktorer samtidigt? Försvinner till exempel skillnaderna mellan olika utbildningsgrupper om vi tar hänsyn även till andra faktorer som föräldrarnas sysselsättning, civilstånd, bostadsort? Och vilken betydelse har föräldrarnas födelseland för efterfrågan på barnomsorg om vi tar hänsyn även till skillnader i sysselsättning, utbildning etc.?

Tre analysmodeller

För att kunna se på flera faktorer samtidigt har vi använt oss av en multivariat analysmetod som kallas logistisk regression.¹⁶ För varje åldersgrupp (1–5, 6–9 och 10–12 år) har tre olika analyser gjorts. Syftet har varit att belysa vilken betydelse olika bakgrundsfaktorer har för

- barns *tillgång* till barnomsorg när föräldrarna (båda eller den ensamstående) förvärvsarbetar eller studerar
- barns *tillgång* till barnomsorg när minst en av föräldrarna *inte* förvärvsarbetar eller studerar
- föräldrarnas *efterfrågan* på barnomsorg när barnet inte har tillgång till barnomsorg, oavsett om föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar eller ej.

De bakgrundsfaktorer vars betydelse undersökts är

- barnets ålder
- antal hemmavarande syskon under 18 år
- föräldrarnas samboendestatus
- föräldrarnas födelseland
- föräldrarnas sysselsättning
- föräldrarnas arbetstid/studietid
- moderns utbildning
- kommuntyp
- boendeform.

I analysen av vad som påverkar tillgången och efterfrågan på förskoleverksamhet ingår även faktorn

- mammans tid i Sverige då båda föräldrarna är födda utomlands.

¹⁶ En beskrivning av analysen finns i avsnittet *Teknisk beskrivning*

Resultaten av analyserna redovisas i termer av hög eller låg sannolikhet. De två första analyserna pekar ut vad som utmärker familjer där det är troligt respektive mindre troligt att barnet har tillgång till barnomsorg medan den tredje modellen pekar ut grupper där sannolikheten är hög respektive låg att föräldrarna ska efterfråga barnomsorg om barnet inte redan har en plats.

Sammanfattningsvis visar analyserna att alla de faktorer som vi valt att undersöka har betydelse för tillgången till och efterfrågan på barnomsorg. Var och en av faktorerna har en egen självständig betydelse för att förklara både vilka barn som har och för vilka föräldrarna efterfrågar barnomsorg. Flest signifikanta skillnader mellan olika grupper erhålls för 1–5 åringarna där såväl urvalet i undersökningen som tillgången och efterfrågan på barnomsorg är störst. För 6–9-åringarna och särskilt 10–12-åringarna kan vi se betydligt färre tydliga skillnader. Det kan bero på att urvalet är mindre samtidigt som såväl tillgången som efterfrågan rör en mindre andel av åldersgrupperna.

Tillgång till och efterfrågan på förskoleverksamhet

Tillgång till förskoleverksamhet när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar

Som tidigare visats har de allra flesta förskolebarn plats i förskola eller familjedaghem när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar. Andelen ligger kring 90 procent och är hög för de allra flesta familjetyper. De skillnader som trots allt finns mellan olika grupper - och som kommenteras nedan - är i allmänhet är små. För att vi ska hitta grupper där sannolikheten att barnet har barnomsorgsplats är mycket högre eller lägre än för andra måste vi kombinera flera bakgrundsfaktorer som alla pekar i samma riktning.

Barnets ålder och familj

Vi har tidigare sett att andelen barn som har plats i förskola eller familjedaghem är högre ju äldre barnen är. Det sammanhänger självfallet med att föräldrar till äldre barn har en högre förvärvsfrekvens och längre arbetstider. Men den multivariata analysen visar att åldern också har en egen, självständig betydelse för barnets tillgång till barnomsorg. Sannolikheten att ett barn har barnomsorgsplats är högre ju äldre barnet är, även sedan vi tagit hänsyn till faktorer som föräldrarnas arbets-/studietider, utbildning, typ av kommun etc. Det är dock inte fråga om några stora skillnader. Sannolikheten för en ettåring att ha plats i förskola eller familjedaghem (när övriga variabler har basgruppens värde¹⁷) är 90 procent och för en femåring 96 procent.

Även antalet syskon har betydelse för vilken form av omsorg som barnet har. Barn utan syskon har oftare plats i förskoleverksamhet och att ju fler syskon barnet har desto ovanligare är det att barnet har plats. Den multivariata analysen visar att detta till stor del förklaras av andra faktorer än syskonen. Om vi tar hänsyn till faktorer som föräldrarnas arbetstider, civilstånd, födelseland etc. så är det i stället mer sannolikt att barnet i en tvåbarnsfamilj har barnomsorgsplats än att ensam-barnet har det. Allra lägst är sannolikheten att ett barn är inskrivet i förskola eller

¹⁷ D.v.s. båda föräldrarna är heltidsarbetande, familjen bor i en större stad med hyresrätt i flerfamiljshus, barnet saknar syskon, mamman har lång gymnasial utbildning och båda föräldrarna är födda i Sverige.

familjedaghem när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar om det finns tre eller fler barn i familjen.

Föräldrarnas födelseland

Föräldrarnas födelseland har ett visst samband med vilken form av omsorg som barnet har. När föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar har barn vars båda föräldrar är födda utomlands till exempel inte plats i förskola eller familjedaghem lika ofta som barn med svenskfödda föräldrar. Den multivariata analysen visar att föräldrarnas födelseland har betydelse för barnets tillgång till barnomsorg även sedan vi tagit hänsyn till faktorer som föräldrarnas arbetstider, utbildning, etc.

Sannolikheten att barnet har barnomsorgsplats när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar är störst när båda föräldrarna är födda i Sverige. Den är något lägre om en av föräldrarna är född utomlands och allra lägst om båda föräldrarna är födda i f.d. Jugoslavien eller övriga Europa.¹⁸ För övriga ländergrupper är inte skillnaderna signifikanta.¹⁹

I analysen undersöks också om barnets tillgång till barnomsorg påverkas av hur länge föräldrarna (mamman i samboende familjer) har varit i Sverige. Resultaten pekar på att det saknar betydelse, åtminstone om det rör sig om en tidsrymd på sex år. Sannolikheten att barnen har plats i förskola eller familjedaghem är densamma oavsett om föräldrarna varit i Sverige kortare eller längre tid än sex år.

Föräldrarnas utbildning

Barn vars föräldrar har lång utbildning har oftare barnomsorg än andra barn. Till exempel har 72 procent av barnen vars föräldrar har grundskola plats i förskola eller familjedaghem jämfört med 80 procent när föräldrarna har minst treårig högskoleutbildning. Den multivariata analysen visar att skillnaden inte enbart förklaras av att föräldrar med lång utbildning oftare förvärvsarbetar. Mammans utbildning har en betydelse för om barnet har barnomsorgsplats eller ej även sedan vi tagit hänsyn till förvärvsarbetet. Ju längre utbildning mamman har desto större är sannolikheten att barnet har en barnomsorgsplats. Det gäller således bland barn vars föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar och oavsett faktorer som arbetstider, kommundyp, etc. Allra lägst är sannolikheten när mamman har en förgymnasial utbildning.

Föräldrarnas arbets- och studietider

Det vanligaste sättet att kombinera arbetstider i samboende familjer är att den ena föräldern, vanligen pappan, arbetar heltid och den andra, vanligen mamman, arbetar deltid. Nästan hälften av familjerna har ordnat det på detta sätt. Sannolikheten att barnet har barnomsorg är lägre i denna familjetyp än i familjer där båda förvärvsarbetar eller studerar på heltid. Detta är förmodligen en återspeglning av att föräldrarna i deltidsarbetande familjer lättare kan "saxa" sina arbetstider så att de själva kan vara hemma med barnen och/eller att de lättare kan utnyttja någon släkting, granne eller annan person när det inte rör sig om heldagsomsorg. Förklaringarna är förmodligen än mer troliga i de familjer där båda föräldrarna arbetar deltid, vilket är den familjetyp där det är minst sannolikt att barnet har plats i förskola eller familjedaghem.

¹⁸ Ländergrupperingen beskrivs i avsnittet *Teknisk beskrivning*

¹⁹ Det kan inte uteslutas att det finns signifikanta skillnader som inte upptäcks på grund av att urvalet är för litet

Sammanfattningsvis är sannolikheten att barnet har plats i förskola eller familjedaghem när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar *högst* för barn till ensamstående som förvärvsarbetar eller studerar på heltid och *näst högst* för barn till samboende som båda förvärvsarbetar eller studerar på heltid. Den är *lägst* för barn till samboende som båda arbetar eller studerar på deltid.

Kommuntyp och boende

Andelen 1–5-åringar som har barnomsorgsplats är högst i storstäder och förortskommuner. Den multivariata analysen visar att detta inte enbart förklaras av strukturella faktorer som föräldrarnas sysselsättning, utbildning, födelseland etc. Kommuntypen har en egen betydelse även sedan vi tagit hänsyn till dessa faktorer.

Mest sannolikt att barnen har en barnomsorgsplats när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar är det om familjen bor i kommuntypen större städer medan det är något mindre sannolikt om familjen bor i förortskommuner eller i någon av storstäderna. Minst sannolikt är det i landsbygdskommuner och övriga mindre kommuner.

Även boendet spelar en roll. Det är troligare att barn som bor i flerfamiljshus, oavsett om det är med hyresrätt eller bostadsrätt, är inskrivna i förskola eller familjedaghem än att barn som bor i småhus är det. Det gäller således sedan vi tagit hänsyn till faktorer som kommuntyp, föräldrarnas utbildning etc. Själva närmiljön tycks således spela en roll. Betydelsen av boendefaktorn är relativt liten men tendensen är klar och starkt signifikant.

Tillgång till förskoleverksamhet när föräldrarna inte förvärvsarbetar eller studerar

Flertalet förskolebarn växer i dag upp i familjer där båda föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar. Endast ungefär vart fjärde barn lever i en familj där någon eller båda föräldrarna av någon anledning är hemma. Den största gruppen utgörs av barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga medan en mindre del är hemarbetande, långtidssjukskrivna eller hemma av andra skäl.

En relativt stor andel barn vars föräldrar är hemma har ändå plats i förskola eller familjedaghem, framför allt gäller det barn till arbetslösa och även långtidssjukskrivna (63 respektive 68 procent). Men andelen är betydligt högre om föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar (90 procent).

Den multivariata analysen visar också att sannolikheten att barnet har barnomsorgsplats när någon förälder inte förvärvsarbetar eller studerar är högst om föräldern är arbetslös eller långtidssjukskriven och lägst om någon förälder är hemarbetande även sedan vi tagit hänsyn till faktorer som utbildning, födelseland kommuntyp etc.

Den visar också att det i stor utsträckning är samma faktorer som påverkar tillgången till barnomsorgsplats när föräldrarna *inte* förvärvsarbetar eller studerar som när de gör det. Till exempel är sannolikheten att barnet har barnomsorgsplats när någon förälder är hemma högre för äldre barn än för yngre och högre för barn i storstäder, större städer och förortskommuner än i övriga delar av landet.

Men det finns också skillnader. Föräldrarnas utbildning har inte samma stora betydelse för barnens omsorg när föräldrarna *inte* förvärvsarbetar eller studerar som när de gör det. Barn vars mödrar har den längsta utbildningen (treårig högskoleut-

bildning) har oftare barnomsorgsplats än andra barn men i övrigt är inga skillnader signifikanta.

En annan skillnad gäller föräldrarnas födelseland. Det är troligare att barnet har barnomsorgsplats när föräldrarna *inte* förvärvsarbetar eller studerar om båda föräldrarna är födda utomlands än om någon förälder är svenskfödd. Skillnaden är särskilt stor när föräldrarna är födda i något afrikanskt land. Däremot spelar det inte någon roll för barnets tillgång till barnomsorgsplats om föräldrarna varit i Sverige längre eller kortare tid än sex år.

Efterfrågan på förskoleverksamhet

Efterfrågan på plats i förskola och familjedaghem är i stort sett täckt, framför allt i familjer där föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar. Nyefterfrågan motsvarar endast fyra procent av alla barn i åldersgruppen 1–5 år, vilket i sin tur motsvarar ungefär 15 procent av de barn som inte är inskrivna.

Alla de bakgrundsfaktorer som ingår i den multivariata analysen visar sig ha en egen betydelse även för efterfrågan på plats. En faktor som har stor betydelse är föräldrarnas *sysselsättning*. Sannolikheten att föräldrarna ska efterfråga en plats i förskola eller familjedaghem till barn som inte är inskrivna är störst bland de arbetslösa, näst högst bland förvärvsarbetande och lägst bland samboende där någon förälder är hemma.

Efterfrågan se också olika ut för olika *åldersgrupper*. Det är mest troligt att föräldrarna efterfrågar plats för en treåring och minst troligt för ettåringar och femåringar. Efterfrågan är således i stor utsträckning täckt för femåringarna medan många föräldrar till ettåringarna fortfarande är nöjda med att barnet är hemma.

Sannolikheten att föräldrarna efterfrågar plats är större om barnet har ett *syskon* än om det bara finns ett barn i familjen. Däremot finns ingen signifikant skillnad i efterfrågan mellan familjer som har tre eller fler barn och övriga familjer.

En annan faktor som har en egen betydelse för efterfrågan är *föräldrarnas födelseland*. Familjer där den ena eller båda föräldrarna är födda utomlands efterfrågar oftare barnomsorg för sina barn än familjer med svenskfödda föräldrar. Särskilt stor är skillnaden när föräldrarna är födda i något afrikanskt land eller mellanöstern. Däremot spelade de tingen roll *hur länge* föräldrarna varit i Sverige (kortare eller längre tid än sex år).

Regionalt är efterfrågan tämligen jämnt fördelad. Det är troligare att föräldrarna efterfrågar plats till barnen i storstadsområdena och i större och medelstora städer än i övrig kommuntyper men skillnaderna är i de flesta fall små. Det är värt att notera att efterfrågan på barnomsorgsplats alltså inte är större i kommuner som har en mindre andel barn inskrivna i barnomsorgen, utan snarare tvärtom.

Föräldrarnas utbildning har inte samma betydelse för efterfrågan på plats som för tillgången. Vi såg tidigare att barn i familjer där mödrarna har lång utbildning oftare än andra har barnomsorgsplats, oavsett faktorer som föräldrarnas sysselsättning, arbetstider etc. Någon sådan skillnad finns inte när det gäller efterfrågan. Detta kan tolkas så att efterfrågan är täckt i lika hög grad i alla utbildningsgrupper.

Däremot har *boendet* samma innebörd bland dem som efterfrågar som bland dem som har plats. Familjer som bor i småhus varken har eller vill ha barnomsorgsplatser till sina förskolebarn i samma omfattning som de som bor i flerfamiljshus.

Jämförelse med 1996 års barnomsorgsundersökning

Resultaten av analysen av olika faktorerets betydelse för tillgången och efterfrågan på barnomsorg för barn i åldern 1–5 år överensstämmer i stor utsträckning med resultaten i motsvarande analys av 1996 års barnomsorgsundersökning²⁰. En skillnad gäller dock tillgången på plats för barn i familjer där föräldrarna är födda utomlands. När föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar hade dessa barn år 1996 oftare barnomsorgsplatser än barn med svenskfödda föräldrar, när hänsyn tagits till faktorer som utbildning, arbetstid, kommuntyp etc. I 1999 års undersökning pekar resultaten snarare åt motsatt håll.

Tillgång till och efterfrågan på skolbarnsomsorg

Tillgång till skolbarnsomsorg för barn 6–9 år när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar

Förvärvsfrekvensen är hög bland föräldrarna till 6–9-åringarna och drygt 80 procent av barnen har föräldrar som förvärvsarbetar eller studerar. Av dessa har ungefär 75 procent tillgång till skolbarnsomsorg (fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet). Analysen av vilka faktorer som har betydelse för om barnet har skolbarnsomsorg eller ej ger i stor utsträckning samma resultat som motsvarande analys för 1–5-åringarna. Eftersom föräldraenkätens urval av 6–9-åringar är betydligt mindre än av 1–5-åringar hittar vi dock färre signifikanta skillnader bland 6–9-åringarna.

Barnets *ålder* har ett tydligt samband med tillgången till skolbarnsomsorg. Ju äldre skolbarnet är desto mindre är sannolikheten att det har barnomsorgsplatser. Skillnaderna är förhållandevis stora. Till exempel är sannolikheten att barnet har tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet (när övriga variabler har basgruppens värde²¹) 96 procent för en sexåring och 73 procent för en nioåring.

Även antalet *syskon* har betydelse. Det är mer sannolikt att barnet har tillgång till skolbarnsomsorg i tvåbarnsfamiljer än om barnet är ensam barn eller har fler än ett syskon. Det är alltså samma mönster som för 1–5-åringarna.

Också föräldrarnas *födelseland* har betydelse. Barn med minst en förälder född i Sverige har oftare skolbarnsomsorg än barn vars båda föräldrar är födda utomlands. Allra lägst sannolikhet har barn vars föräldrar är födda i f.d. Jugoslavien.

Föräldrarnas *utbildning* har samma betydelse för 6–9-åringarnas tillgång till skolbarnsomsorg som för de yngre barnens tillgång till förskoleverksamhet. Ju längre utbildning föräldrarna har desto större är sannolikheten att barnet har barnomsorgsplatser, även sedan hänsyn tagits till faktorer som arbetstidens längd, kommuntyp etc.

²⁰ Med eller utan barnomsorg. Analys av faktorer som påverkar småbarnsföräldrars efterfrågan på barnomsorg. Socialstyrelsen 1997

²¹ D.v.s. barnet saknar syskon, båda föräldrarna är heltidsarbetande, familjen bor i en större stad med hyresrätt i flerfamiljshus, mamman har lång gymnasial utbildning och båda föräldrarna är födda i Sverige.

Också när det gäller betydelsen av föräldrarnas *arbets- eller studietid* är mönstret detsamma för 6–9-åringarna som för förskolebarnen. Den vanligaste kombinationen i 6–9-åringarnas familjer är att båda föräldrarna arbetar heltid. Det är mer troligt att barnet har tillgång till skolbarnsomsorg om båda föräldrarna (eller den ensamstående) arbetar eller studerar på heltid, mindre troligt om någon arbetar eller studerar på deltid och allra minst troligt om båda föräldrarna arbetar eller studerar på deltid.

Även den *kommuntyp* som familjen bor i har en egen betydelse för barnets tillgång till skolbarnsomsorg. Sedan hänsyn tagits till faktorer som förvärvsarbete, arbetstider, föräldrarnas födelseland etc. så är sannolikheten att 6–9-åringarna finns i skolbarnsomsorgen högre i storstäder, förortskommuner och större städer än i övriga landet. Allra lägst är sannolikheten i landsbygdskommunerna. Sannolikheten är också större om familjen bor i flerfamiljshus än i småhus.

Tillgång till skolbarnsomsorg för barn 6–9 år när föräldrarna inte förvärvsarbetar eller studerar

Knappt 20 procent av all 6–9-åringar har föräldrar som av någon anledning inte förvärvsarbetar eller studerar. Det är relativt vanligt att de ändå har tillgång till skolbarnsomsorg, vanligast när föräldrarna är arbetslösa (45 procent) och minst vanligt när de är föräldralediga (17 procent).

Det är i stort sett är samma faktorer som har betydelse för barnens tillgång till skolbarnsomsorg när föräldrarna inte förvärvsarbetar eller studerar som när de gör det. Betydelse har till exempel barnets *ålder* och *antalet syskon*. Det är sannolikare att sexåringar och barn utan syskon har plats än att nioåringar och barn med många syskon har det.

Föräldrarnas *civilstånd* och *sysselsättning* påverkar också. Det är troligast att barn till ensamstående arbetslösa föräldrar har skolbarnsomsorg, följt av barn till samboende som är arbetslösa eller hemma av andra skäl. Minst troligt är det för barn till samboende föräldralediga.

Det finns också en tendens att barn vars mödrar har kort *utbildning* inte har skolbarnsomsorg i samma utsträckning som andra barn, men skillnaderna är inte signifikanta. Inte heller *föräldrarnas födelseland* ger upphov till några signifikanta skillnader.

Boendeformen har samma betydelse för tillgången till skolbarnsomsorg för barn till hemmavarande föräldrar som för barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar. Det är för båda grupperna troligare att barnet har tillgång till skolbarnsomsorg när familjen bor i flerfamiljshus än i småhus.

Däremot spelar inte *kommuntypen* samma tydliga roll när föräldrarna är hemma. Barn som bor i medelstora städer och industrikommuner har lägre sannolikhet att finnas i barnomsorgen än barn som bor i större städer men i övrigt är inte skillnaderna signifikanta.

Efterfrågan på skolbarnsomsorg för barn 6–9 år

Efterfrågan på skolbarnsomsorg för de 6–9-åringar som inte redan har plats är låg, den motsvarar endast cirka 5 procent av alla som inte har plats. Eftersom också urvalet är relativt litet för denna åldersgrupp är det svårt att i analysen finna tydliga samband mellan efterfrågan och bakgrundsfaktorerna.

En faktor som dock ger ett tydligt utslag är föräldrars *sysselsättning*. Föräldrar som är arbetslösa, föräldralediga eller långtidssjukskrivna efterfrågar plats oftare till sina barn än föräldrar som förvärvsarbetar eller studerar. Detta tyder på att efterfrågan i större utsträckning är täckt för barn till förvärvsarbetande och studerande.

Men även om det inte finns tydliga skillnader så finns det några tendenser. Sannolikheten att föräldrarna ska efterfråga skolbarnsomsorg för sin 6–9-åring när de inte förvärvsarbetar eller studerar förefaller att vara högst när det gäller 7–8-åringar. Den tenderar också att vara hög bland familjer i förortskommuner och större städer, bland familjer som bor i flerfamiljshus och bland dem som har längre utbildning. Den är vidare hög när föräldrarna är födda i länder utanför Europa. I stort sett är det här samma mönster som vi tidigare sett bland 1–5-åringarna.

Tillgång till skolbarnsomsorg för barn 10–12 år när föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar

Andelen 10–12-åringar som har tillgång till skolbarnsomsorg är låg, endast 13 procent. Även efterfrågan är förhållandevis låg, särskilt för de äldsta barnen. Eftersom också urvalet av 10–12-åringar i föräldraenkäten är förhållandevis litet är det svårt att hitta signifikanta skillnader mellan olika grupper när det gäller tillgång eller efterfrågan på barnomsorg. Några tendenser kan dock urskiljas.

Barnets *ålder* har samma betydelse för tillgången till skolbarnsomsorg bland 10–12-åringarna som bland de yngre skolbarnen. Ju yngre barnet är desto troligare att det har tillgång till skolbarnsomsorg. Däremot finns det inte någon tydligt samband när det gäller antalet *syskon*.

Också *föräldrarnas födelseland* har en viss betydelse. Det är troligare att barnet har tillgång till skolbarnsomsorg när minst en av föräldrarna är född i Sverige än om båda föräldrarna är födda utomlands, oavsett föräldrarnas utbildning, förvärvsarbete etc. Ett undantag utgör barn vars båda föräldrar är födda i något afrikanskt land. Dessa barn finns i skolbarnsomsorgen i betydligt större utsträckning än barn med svenskfödda föräldrar.

Barnen har oftare tillgång till skolbarnsomsorg i storstadsområden, särskilt i förorter än i andra *kommuntyper*. Det är minst troligt att 10–12-åringen har skolbarnsomsorg om familjen bor i en landsbygdskommun. Liksom för alla övriga åldersgrupper ger även boendeformen upphov till signifikanta skillnader. Det är således troligare att 10–12-åringen finns i någon form av skolbarnsomsorg om familjen bor i flerfamiljshus än om den bor i småhus.

Däremot tycks inte föräldrarnas *arbets/studietider* ha någon betydelse, inte heller deras *utbildningsnivå*.

Tillgång till skolbarnsomsorg för barn 10–12 år när föräldrarna inte förvärvsarbetar eller studerar

Andelen 10–12-åringar som har tillgång till skolbarnsomsorg när föräldrarna inte förvärvsarbetar eller studerar är låg, omkring 10 procent. Det är få bakgrundsfaktorer som i den multivariata analysen visar sig ha någon egen betydelse för tillgången i denna grupp. Barnets *ålder* är en sådan faktor – det är troligare att tioåringarna finns i skolbarnsomsorgen när föräldrarna inte förvärvsarbetar eller studerar än att äldre barn gör det. *Kommuntyp* är en annan faktor. Den har samma betydelse som för övriga åldersgrupper – det är troligare att barnen finns i skolbarns-

omsorgen i storstadsområden eller större städer än i övriga kommuntyper. Också *boendeformen* har samma betydelse som tidigare – barn i flerfamiljshus har oftare skolbarnsomsorg än andra.

Det finns däremot inte några signifikanta skillnader som gäller *föräldrarnas födelseland*. Det finns dock en tendens att barn med minst en förälder född utomlands finns i skolbarnsomsorgen i större utsträckning än barn med svenskfödda föräldrar.

Efterfrågan på skolbarnsomsorg för barn 10–12 år

Efterfrågan på skolbarnsomsorg för de 10–12-åringar som inte har tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet är mycket låg, endast någon procent av alla som inte har plats. Tillsammans med det begränsade urvalet gör detta att det är svårt att även för denna åldersgrupp finna signifikanta samband mellan efterfrågan och bakgrundsfaktorer.

För barn till *ensamstående*, oavsett sysselsättning, är efterfrågan dock relativt hög. I övrigt kan vi endast urskilja vissa tendenser. Efterfrågan tycks till exempel vara större ju yngre barnet är och större i större orter än i mindre (signifikant större för storstäder). Dessutom tycks efterfrågan vara något större när mamman har lång utbildning och för barn som bor i flerfamiljshus.

Sammanfattning

Det är *mest troligt* att 1–5-åringar och 6–9-åringar har barnomsorg om föräldern är ensamstående, förvärvsarbetar eller studerar på heltid, familjen bor i en stor stad och i flerfamiljshus. Det är *mindre troligt* när föräldrarna är samboende och minst en är hemarbetande eller föräldraledig, familjen har flera barn, mamman har förgymnasial utbildning och familjen bor i en mindre kommun och i småhus.

Det är *mest troligt* att föräldrarna *efterfrågar* plats för 1–5-åringar och 6–9-åringar (som inte har plats) när föräldern är ensamstående, mamman har gymnasial eller eftergymnasial utbildning, minst en av föräldrarna är arbetslös och familjen bor i en stor stad och i flerfamiljshus. Det är *mindre troligt* om barnet har flera syskon, föräldrarna är samboende och någon är föräldraledig, hemarbetande eller långtids-sjukskriven och familjen bor utanför storstadsområdena och i småhus.

Det är *mest troligt* att 10–12-åringar har skolbarnsomsorg om föräldrarna arbetar heltid och familjen bor i en stor stad och i flerfamiljshus. Det är *mindre troligt* i grupper där föräldrarna arbetar deltid eller är hemma, är ensamstående och arbetslös och om familjen bor i en mindre kommun och i småhus.

Det är *mest troligt* att föräldrarna *efterfrågar* skolbarnsomsorg 10–12-åringar om föräldern är ensamstående och om familjen bor i ett storstadsområde eller i en större stad. Det är *mindre troligt* om familjen bor utanför storstadsområdena och i småhus.

Skolbarnsomsorg för 10–12-åringar

Jämfört med övriga barnomsorgsformer är skolbarnsomsorgen för 10–12-åringar dåligt utbyggd. Endast sju procent av barnen är inskrivna i fritidshem och föräldraenkäten visar att andelen som har tillgång till öppen fritidsverksamhet är ännu lägre. Över hälften av barnen klarar sig själva efter skolan, något som många föräldrar inte är tillfreds med. Det finns en förhållandevis stor efterfrågan på skolbarnsomsorg för åldersgruppen, och särskilt efterfrågas öppen fritidsverksamhet.

Det här gör att det finns anledning att studera omsorgen för 10–12-åringarna närmare. Vad beror det på att skolbarnsomsorg i så stor utsträckning saknas för åldersgruppen? Hur väl känner kommunerna till behovet? I vilken utsträckning nöjer man sig med att erbjuda fritidshem och är fritidshemmen i så fall anpassade till åldersgruppens behov och intressen? Följer man upp och utvärderar den verksamhet som finns?

För att belysa dessa frågor genomförde Skolverket under hösten 2001 en särskild studie av skolbarnsomsorgen för 10–12-åringar. Via en enkät riktad till alla kommuner i landet inhämtades uppgifter om skolbarnsomsorgens organisation, styrning och lokalisering. Enkäten kompletterades med ett antal fallstudier för att få exempel på hur framför allt öppen fritidsverksamhet bedrivs.

I detta avsnitt redovisas en sammanfattning av resultaten från studien. Avsnittet inleds med en tillbakablick på skolbarnsomsorgens utbyggnad och beskrivning av situationen i dag.

Utbyggnad och tillgänglighet

Utbyggnaden av skolbarnsomsorgen har alltsedan den kom igång under 1970-talet farmför allt rört de yngre skolbarnen. 10–12-åringarna har funnits med men inte prioriterats i samma utsträckning som yngre barn. Besparingarna i skolbarnsomsorgen i början av 1990-talet kom också att särskilt drabba verksamheter för de äldre barnen. Många mellanstadieverksamheter lades ner och utbyggnaden av nya avstannade. Samtidigt utsattes även annan fritidsverksamhet för dessa åldersgrupper för nedläggningar och indragningar. De negativa effekterna av besparingarna befarades vara störst i storstadsregionerna där det sociala nätverket kring barnen var svagast.²²

I lagregleringen den 1.1 1995 skärptes och preciserades kommunernas ansvar att tillhandahålla förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg och samtidigt infördes begreppet öppen fritidsverksamhet. Det var en markering av att 10–12-åringarna behöver tillgång till meningsfulla fritidsaktiviteter och kontakter med barn och vuxna utanför hemmet och skolan, även om de inte behöver den omsorg som ges i inskriven verksamhet.

²² Se t.ex. *Barns villkor i förändringstider. Slutrapport*. Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1994:4, Socialstyrelsen 1994 och *Mellanstadiebarnen – vart tar de vägen på sin fritid?*, SoS-rapport 1995:13, Socialstyrelsen 1996

Den förändrade lagstiftningen medförde en kraftig utbyggnad av skolbarnsomsorgen. Utbyggnaden gällde dock i stort sett helt fritidshem för de yngre skolbarnen. År 1990 fanns det 91 000 barn i åldern 7–9 år i fritidshem, tio år senare 290 000 i åldern 6–9 år.

I dag är sju procent av 10–12-åringarna inskrivna i fritidshem och det är ungefär samma andel som under hela 1990-talet. Andelen som går i familjedaghem är liten, mindre än en halv procent av samtliga i åldersgruppen. Andelen kommuner som har öppen fritidsverksamhet har legat kring 25 procent under senare hälften av decenniet²³. Enligt föräldraenkäten deltar fem procent av 10–12-åringarna i öppen fritidsverksamhet 1999.²⁴ Sammantaget finns således cirka 12 procent av 10–12-åringarna i någon form av skolbarnsomsorg.

Tabell 22. Andel 6–12-åringar inskrivna i fritidshem/familjedaghem samt andel kommuner med öppen fritidsverksamhet för 10–12-åringar, 1980–2000. Procent

År	Andel inskrivna barn		Andel kommuner med öppen fritidsverksamhet
	6/7–9 år ¹	10–12 år	
1980	22	3	..
1985	37	5	..
1990	49	8	..

1995	54	6	..
1996	56	6	30
1997	56	6	..
1998	60	7	25
1999	65	7	21
2000	66	7	26

¹ Åren 1980–1997 barn 7–9 år, därefter barn 6–9 år

Det finns också regionala variationer. Det är betydligt vanligare att 10–12-åringarna har tillgång till skolbarnsomsorg i storstadsområdena än i glesbygd och landsbygd. I mindre kommuner löser i stället föräldrarna oftare omsorgen själva, till exempel genom att arbeta olika tider eller genom att den ena föräldern är hemma. Andelen barn som klarar sig själva är högst i glesbygdkommuner och industrikommuner och lägst i storstäderna.

De regionala variationerna kan inte enbart förklaras av att föräldrarna förvärvsarbetsar olika mycket. Förvärvsfrekvensen bland föräldrar som har barn i åldern 7–15 år är högst i förorterna och lägst i storstäderna. Att relativt många barn i förortskommunerna har tillgång till skolbarnsomsorg kan således hänga samman med att förvärvsfrekvensen är hög, men storstädernas värde kan inte kan förklaras på samma sätt. Troligen hänger tillgången och även efterfrågan på skolbarnsomsorg för 10–12-åringarna samman även med andra faktorer som arbetstidens och restidens längd eller på hur barnens närmiljön ser ut och vad som erbjuds i övrigt.

²³ För tidigare år saknas uppgifter

²⁴ Även enligt kommunenkäten 2000 deltar 5 procent av åldersgruppen i öppen fritidsverksamhet

Tabell 23. Andel 10–12-åringar i olika omsorgsformer samt förvärvsfrekvens bland skolbarnsföräldrar efter kommuntyp

Kommun- typ	Fritidshem/ familjedag- hem	Öppen fritids- verks.	Summa skolbarns- omsorg	Hemma/ privata lösningar	Klarar sig själv	Summa	Förvärvs- frekvens ¹
Storstäder	10	10	20	31	49	100	76
Förorter	9	10	19	27	54	100	85
Större städer	8	7	15	33	53	100	82
Medelstora städer	9	2	11	37	51	100	82
Industrikommuner	5	3	8	35	57	100	84
Landsbygdskom.	5	2	7	40	53	100	82
Glesbygdskommuner	6	0	6	37	57	100	83
Större övriga kom.	9	1	10	37	53	100	84
Mindre övriga kom.	5	2	7	42	51	100	83
Alla	8	5	13	34	53	100	82

¹Förvärvsfrekvens bland föräldrar med barn i åldern 7–15 år 1998. Källa AKU

Öppen eller inskriven verksamhet

Enligt den officiella statistiken har 26 procent av kommunerna (75 kommuner) öppen fritidsverksamhet hösten 2000. Verksamheten finns i alla tre storstäderna, i 39 procent av förortskommunerna och i 36 procent av de större städerna. Den är minst vanlig i landsbygds- och glesbygdskommuner och i övriga mindre kommuner.

Kommuntyper som har en hög andel 10–12-åringar som deltar i öppen verksamhet har även en hög andel barn i inskriven verksamhet (tabell 23). Man skulle därför kunna tro att kommuner där jämförelsevis många barn går i inskriven verksamhet också i större utsträckning erbjuder öppen verksamhet, men detta samband finns bara på kommuntypsnivå. Det är tvärtom så att kommuner med öppen fritidsverksamhet i genomsnitt har lägre andel 10–12-åringar i inskriven verksamhet. Kommunerna tycks alltså i stor utsträckning välja mellan inskriven och öppen verksamhet.

Sociala skillnader

Vilka barn är det då som har tillgång till öppen fritidsverksamhet? Enligt föräldraenkäten har tillgängligheten ett samband med föräldrarnas utbildning. Ju längre utbildning föräldrarna har desto vanligare är det att 10–12-åringarna deltar i öppen fritidsverksamhet. Det är dubbelt så vanligt att barn vars föräldrar har minst tre-årig högskoleutbildning deltar som att barn vars föräldrar har grundskola gör det (sju procent jämfört med tre). För fritidshemmen finns inte någon sådan skillnad.

Det finns också en skillnad när det gäller de skäl som föräldrarna uppger till att 10–12-åringen inte har den omsorgsform man önskar. Ju kortare utbildning föräldrarna har desto fler uppger att kostnaden är ett skäl till att barnet inte deltar i öppen fritidsverksamhet. Samma mönster finns för fritidshemmen.

Kostnader för 10–12-åringar i skola och skolbarnsomsorg

Nedskärningarna inom skolbarnsomsorgen i början av 1990-talet kom som tidigare nämnts att i stor utsträckning röra de äldre barnen. Hur ser det ut idag? Hur

prioriteras skolbarnsomsorg för 10–12-åringar jämfört med andra verksamheter när det gäller resurser?

Sammantaget kan kostnaden för grundskola och skolbarnsomsorg för barn i åldern 10–12 år beräknas till nära 19 miljarder kronor 1999. Merparten av dessa resurser, 97 procent, användes till grundskolan medan tre procent användes till skolbarnsomsorg, där fritidshem står för den största delen.

Vid beräkningen har totalkostnaden för grundskolan fördelats på åldersgrupp efter antal elever medan totalkostnaden för fritidshem och familjedaghem har fördelats på åldersgrupp efter antal barn och genomsnittlig närvarotid per åldersgrupp. Om personalinsatsen per timme är mindre för äldre barn än för yngre (vilket är troligt) blir kostnaden för 10–12-åringarnas skolbarnsomsorg ännu lägre än den beräknade.

Andelen av resurserna som används till skolbarnsomsorg är betydligt högre för de yngre skolbarnen, som ju i större utsträckning utnyttjar fritidshem eller familjedaghem. Cirka 22 procent av den sammanlagda kostnaderna för 7–9-åringarna användes till skolbarnsomsorg 1999.

Tabell 24. Beräknad kostnad för 10–12-åringar i grundskola och skolbarnsomsorg 1999

	Kostnad (milj.kr)	Andel (%)
Grundskola	18 292	96,7
Fritidshem	470	2,5
Familjedaghem	41	0,2
Öppen fritidsverksamhet	121	0,6
Totalt	18 925	100,0

Verksamheten

Kommunenkät

Med hjälp av kommunenkäten har kommunernas utformning och organisation av skolbarnsomsorg för 10–12-åringar belysts. Frågorna i enkäten anknyter i stor utsträckning till de allmänna råd som Skolverket utfärdat för öppen fritidsverksamhet²⁵. Vilka former av skolbarnsomsorg erbjuder kommunerna de äldre skolbarnen? I vilken utsträckning har man inventerat behovet? Finns det kommunala mål eller riktlinjer för verksamheterna? Sker en anpassning av verksamheterna till behoven i olika bostadsområden?

Var femte kommun uppger att man *inventerat* behovet av skolbarnsomsorg för 10–12-åringar under de två senaste åren. Som underlag har man framför allt använt sig av anmälningar eller bedömningar av personal i skola eller skolbarnsomsorg. Det är ovanligt att man använt uppgifter om olika bostadsområdets socioekonomiska karaktär. Oftast har inventeringen rört inskriven verksamhet, dvs.

²⁵ Allmänna råd med kommentarer för öppen fritidsverksamhet, Allmänna råd 2000:2, Skolverket

fritidshem eller familjedaghem. Endast 14 kommuner i landet har enligt enkäten undersökt behovet av öppen fritidsverksamhet under de två senaste åren.

De allra flesta kommuner uppger att de erbjuder fritidshem för 10–12-åringarna. Det vanligaste är att fritidshemmen vänder sig till hela åldersgruppen 6–12 år. I en del kommuner finns det dessutom fritidshem som vänder sig särskilt till 10–12-åringar (10–20 procent av kommunerna).

Var fjärde kommun har *följt upp* eller *utvärderat* skolbarnsomsorg för 10–12-åringar på kommunal nivå under de två senaste åren. Fritidshem och öppen fritidsverksamhet har följts upp och utvärderats i ungefär samma utsträckning.

Drygt 60 procent av kommunerna uppger att det finns *politiskt fattade mål* på kommunal nivå som rör tillgången till skolbarnsomsorg för 10–12-åringar. Det är inte lika vanligt att det finns politiska mål för innehållet i verksamheten. Cirka 40 procent av kommunerna uppger att de har sådana (oftast mycket allmänt hållna).

Öppen fritidsverksamhet kan vara *lokaliserad* på olika sätt. I hälften av de kommuner som har öppen fritidsverksamhet ligger den i anslutning till en fritidsgård för äldre barn. Att den är lokaliserad tillsammans med grundskola och/eller fritidshem är också vanligt. I knappt hälften av kommunerna sker *samverkan* med föreningslivet.

Av de kommuner som inte har öppen fritidsverksamhet är det i stort sett ingen som planerar att starta någon inom den närmsta tvåårsperioden. Endast en kommun uppger att man har sådana planer medan ytterligare 35 uppger att kommunen inte tagit ställning. De allra flesta tycker att det räcker med fritidshem (72 procent av dem som svarat *Nej*), medan en mindre del uppger att det inte finns något behov (10 procent av dem som svarat *Nej*).

Bland de kommuner som inte har öppen fritidsverksamhet hösten 2000 finns ett tiotal som uppger att de haft sådan verksamhet under den senaste femårsperioden men att den lagts ner, framför allt av ekonomiska skäl. Endast två kommuner uppger att den lagts ner för att det inte fanns något behov av den.

Fallstudier

Det finns förhållandevis liten information om hur den öppna fritidsverksamheten för 10–12-åringar är utformad idag. För att få exempel har kommunenkäten därför kompletterats med fallstudier i fyra kommuner med förhållandevis väl utbyggd öppen verksamhet. I varje kommun har intervjuer gjorts med personal i två öppna fritidsverksamheter. Även ansvariga tjänstemän på förvaltningsnivå och oftast även ansvarig verksamhetschef (rektor eller motsvarande) har intervjuats. Utgångspunkt har även för intervjuerna varit Skolverkets allmänna råd för öppen fritidsverksamhet.

Fallstudierna bekräftar att den öppna fritidsverksamheten är lågt prioriterad, både när det gäller personal och lokaler och också när det gäller uppmärksamhet i övrigt. Ofta (men inte alltid) får man använda lokaler som "blivit över" och personalstaten är nedskuren till ett minimum. Ansvarig politisk nämnd och förvaltning har ett begränsat inflytande över verksamheten och styrningen är svag. I stort sett finns endast övergripande mål, som oftast är generell för all utbildningsverksamhet, och utvärderingsbara mål och konkret verksamhetside saknas.

Personalen är främst fritidsledare eller utbildade och endast undantagsvis fritidspedagoger. De har ett starkt engagemang i verksamheten som de uppfattar som värdefull, kanske framför allt för barn som annars skulle riskera att hamna i negativa miljöer eller gängbildningar. Man har ofta ett förebyggande perspektiv och ser bristen på resurser som ett hinder att nå dem som bäst skulle behöva verksamheten.

Bristen på resurser sätter också ramar för innehållet. Verksamheten syftar i stor utsträckning till att sysselsätta eller förströ barnen tills föräldrarna kommer hem och det saknas tydliga mål och inriktning för aktiviteterna. Personalens engagemang gör att verksamheten troligen ändå fyller en viktig funktion för många av de barn som får del av den, men den kan inte sägas leva upp till de mål eller intentioner som är formulerade i skollagen eller i Skolverkets allmänna råd (som för övrigt är i det närmaste okända bland personalen). Det finns inte förutsättningar för någon diskussion om vad det innebär att verksamheten ska komplettera skolan eller hur man tillsammans med skolan ska kunna bidra till barnens allsidiga utveckling och lärande, inte heller kring frågor som rör värdegrunden eller synen på barns utveckling och lärande.

Sammanfattning. Skolbarnsomsorg för 10–12-åringar är lågt prioriterad i kommunerna både vad gäller utbyggnad och innehåll. Kommunerna nöjer sig oftast med att erbjuda fritidshem. Det finns inga planer på att bygga ut den öppna fritidsverksamheten. Ju längre utbildning föräldrarna har desto vanligare är det att barnen deltar i öppen fritidsverksamhet. Föräldrar med kort utbildning anger oftare än andra kostnaden som ett skäl till att deras barn inte deltar i öppen fritidsverksamhet. Den öppna fritidsverksamheten omfattas varken av kommunala mål eller behovsinventeringar. Resursbrist gör att det i stor utsträckning saknas förutsättningar för en verksamhet i enlighet med nationella mål och riktlinjer.

Teknisk beskrivning

Föräldraenkäten

Föräldraenkäten har genomförts av SCB, programmet för demografisk analys och jämställdhet. Enkäten skickades ut med post i september 1999 och omfattade cirka 70 000 barn födda 1994–1998 och 11 000 barn födda 1987–1993. Den var adresserad till barnets vårdnadshavare. Frågorna avsåg förhållandena under vecka 35 och 36. Blanketten var översatt till sex olika språk.

Svarsfrekvensen uppgick till 92 procent bland förskolebarnen och 90 procent bland skolbarnen, vilket är högt i jämförelse med andra undersökningar. Bortfallet är något högre bland barn till ensamstående, lågutbildade och personer med utländsk bakgrund. Det är också högre bland de allra äldsta barnen.

Urvalsramen består av alla barn i åldern 1–12 år, bortsett från dem som inte fyllt ett år i september 1999. För åldersgruppen 1–5 år har urvalet gjorts så att skattningar av vistelsetid i förskoleverksamhet kan göras för varje kommun med godtagbar precision. För åldersgruppen 6–12 år har urvalets gjorts så att skattningar på riksnivå kan tas fram med samtidiga uppdelningar på åldersgrupperna 6–9 respektive 10–12 år samt utländsk bakgrund.

Vissa bakgrundsvariabler som sysselsättning och arbetstider har hämtats in via enkäten, medan andra som utbildning och inkomst har erhållits genom samkörning av register.

Variabler

Ålder. För barn som fyllt ett år under januari-augusti 1999 anges åldern ett år. För övriga barn anges åldern vid 1999 års slut.

Syskon. Antal hemmavarande syskon under 18 år

Utbildning. Föräldrarnas utbildning anges med föräldrarnas (eller den ensamstående förälderns) högsta kända utbildning.

Sysselsättning. Föräldrarnas sysselsättning har definierats på följande sätt:

Förvärvsarbete/studier: Båda föräldrarna eller den ensamstående förvärvsarbetar/studerar

Arbetslös: Minst en av föräldrarna är arbetslös

Föräldraledig: Minst en av föräldrarna är föräldraledig

Hemma: Minst en av föräldrarna är hemma

Kommuntyp. Svenska kommunförbundets indelning hösten 1999.

Födelseland. I regressionsanalysen är moderns födelseland redovisningsvariabel. Följande länderindelning har använts:

F.d. Jugoslavien

Övriga Europa och Nordamerika

Afrika

Sydamerika
Mellanöstern (med Turkiet)
Övriga Asien
Övriga länder

Samma länderindelning användes i analysen av 1996 års barnomsorgsundersökning²⁶.

Regressionsanalysen

Analysen av vilka faktorer som påverkar tillgång till och efterfrågan på barnomsorg har utförts med logistisk regression. Metoden som utnyttjats är SAS-proceduren (Logistic). Denna procedur har använts för att skatta parametrarna (β) i logit-modellen.

$$\log(p/(1-p)) = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_n x_n$$

där p = sannolikheten för en förekomst inom olika grupper x_i , $i=1,2,\dots,n$.

I tabellbilagan redovisas oddskvoterna som motsvaras av exponentialfunktionen av parametrarna, $\exp(\beta)$ i tabellerna *Resultat av logistisk regression*. Tecknet * anger om en skattad effekt är signifikant högre eller lägre än referensgruppens nivå. Testen avser 5-procentnivån. Om * står inom parentes gäller signifikansen 10-procentnivån.

Vid analysen av 1–5 åringar, vars urval är stratifierat, har data använts oviktade. Detta har gjorts för att undvika att ojämnt fördelade uppräkningsvikter skall få betydelse då grupperna är små. Vid dessa tillfällen kan stor slumpmässighet störa analysen. En jämförelse mellan viktad och oviktad analys visar att de i stora drag överensstämmer.

Resultaten av analyserna redovisas i termer av relativt hög respektive låg sannolikhet (mäts genom den s.k. oddskvoten) att ha eller efterfråga barnomsorg.

För att avgöra om till exempel mammans utbildning har någon betydelse för sannolikheten att barn har barnomsorg jämförs oddskvoterna för mödrar med förgymnasial utbildning, lång eller kort gymnasial utbildning och lång eller kort eftergymnasial utbildning. Lång gymnasial utbildning har valts som referensgrupp och getts värdet 1 på oddskvoten. I de grupper där oddskvoten är större än 1 är sannolikheten för att barn ska ha barnomsorg högre än i referensgruppen medan den är lägre då oddskvoten är mindre än 1. Med * anges att oddskvoten för en viss nivå avviker signifikant från referensgruppens oddskvot.

Jämförbarhet med tidigare undersökningar

Resultaten från föräldraenkäten kan jämföras med resultaten från barnomsorgsundersökningarna som gjordes av SCB under 1980 och 90-talen. Undersökningarna är dock inte helt jämförbara. Frågan som gäller önskad omsorgsform har till exempel en annan formulering i föräldraenkäten än i barnomsorgsundersökningen. Den är mer allmänt formulerad och har en mer hypotetisk karaktär. Dessutom är svarsalternativen inte desamma i de båda undersökningarna.

²⁶ Med eller utan barnomsorg. Socialstyrelsen 1997

Skolverket redovisar årligen uppgifter om antalet inskrivna barn i olika barnomsorgsformer inom ramen för officiell statistik. Uppgifterna om inskrivna barn 1999 visar mycket god överensstämmelse med föräldranekätens uppgifter.

Skolbarnsomsorg för 10–12-åringar. Kommunenkät och fallstudier

Kommunenkäten

Kommunenkäten har genomförts av SCB, programmet för demografisk analys och jämställdhet. Den genomfördes som en postenkät (e-post) och omfattade alla kommuner i landet (inklusive stadsdelarna i Stockholm, Göteborg och Malmö). Bortfallet uppgick till 21 kommuner/stadsdelar eller till 7 procent. I bortfallet finns 10 procent av landets 10–12-åringar.

Enkäten innehåller frågor om hur kommunerna planerar, styr och följer upp skolbarnsomsorg för 10–12-åringar och även ett par kvantitativa frågor om antal 10–12-åringar som deltar i olika verksamhetsformer.

Vissa frågor har ett stort internbortfall. Det gäller särskilt frågorna om vilka former av skolbarnsomsorg som kommunen erbjuder barn i åldern 10–12 år och frågorna som rör antalet barn i olika verksamhetsformer. Några frågor har missuppfattats. Till exempel har kommunerna markerat flera svarsalternativ trots att bara ett alternativ efterfrågats.

Enkäten visar att definitionen av öppen skolbarnsomsorg är mångtydig. ”Fritidsklubb” är ett begrepp som ofta används i kommunerna. Samtal med kommunernas kontaktpersoner visar att vissa kommuner räknar in dessa verksamheter i öppen fritidsverksamhet och andra inte. Vad detta medför för resultaten är oklart.

Fallstudierna

Skolverket genomförde under december 2000–januari 2001 fallstudier av skolbarnsomsorg för 10–12-åringar i fyra kommuner runt om i landet. Syftet var att få exempel på hur kommunerna organiserar och genomför verksamheter för åldersgruppen, främst i öppen fritidsverksamhet.

De kommuner som valts ut har en förhållandevis väl utbyggd skolbarnsomsorg för 10–12-åringar och representerar både större och mindre kommuner.

I varje kommun besöktes två öppna fritidsverksamheter. Intervjuer gjordes med personal i verksamheterna och oftast även med ansvarig chef (rektor eller motsvarande) liksom med ansvariga tjänstemän på förvaltningsnivå. Kommunala dokument som berör skolbarnsomsorg för 10–12-åringar samlades också in.

Intervjuerna följde en intervjumall, men med stor frihet för diskussion och kompletterande frågor. Frågeområdena har sin utgångspunkt i Skolverkets allmänna råd för öppen fritidsverksamhet.

Tabellförteckning

Barns omsorg 1999

Tabell 1	Barn 1–5 år efter omsorgsform och föräldrarnas utbildning
Tabell 2	Barn 1–5 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar eller är arbetslösa efter omsorgsform och föräldrarnas födelseland
Tabell 3	Barn 6–9 år efter omsorgsform och föräldrarnas sysselsättning
Tabell 4	Barn 10–12 år efter omsorgsform och föräldrarnas sysselsättning
Tabell 5	Barn 6–9 år efter omsorgsform och föräldrarnas utbildning
Tabell 6	Barn 10–12 år efter omsorgsform och föräldrarnas utbildning
Tabell 7	Barn 6–9 år och 10–12 år efter omsorgsform och föräldrarnas födelseland
Tabell 8	Barn 6–9 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar eller är arbetslösa efter omsorgsform och föräldrarnas födelseland
Tabell 9	Barn 10–12 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar eller är arbetslösa efter omsorgsform och föräldrarnas födelseland

Närvarotider

Tabell 10	Barn 1–5 år inskrivna i förskola efter ålder och närvarotid
Tabell 11	Barn 1–5 år inskrivna i familjedaghem efter ålder och närvarotid
Tabell 12	Barn 1–5 år inskrivna i förskola efter föräldrarnas utbildning och närvarotid
Tabell 13	Genomsnittliga närvarotider i förskola och familjedaghem 1996 och 1999 efter kommuntyp
Tabell 14	Närvarotider i förskola och familjedaghem för barn 1–5 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar efter föräldrarnas civilstånd
Tabell 15	Genomsnittliga närvarotider i skolbarnsomsorg för barn 6–9 år och 10–12 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar
Tabell 16	Genomsnittliga närvarotider i skolbarnsomsorg för barn 6–9 år och 10–12 år efter mammans respektive pappans arbets/studietid

Föräldrarnas inställning

Tabell 17	Andel föräldrar till barn med respektive utan barnomsorgsplats som är nöjda med barnets omsorgsform i olika kommuntyper
-----------	---

Tabell 18 Barn 6–9 och 10–12 år. Andel föräldrar till barn med respektive utan plats i skolbarnsomsorg som är nöjda med barnets omsorgsform efter *civilstånd*, *födelseland*, *sysselsättning* och *utbildning*

Barn 1–5 år:

- Tabell 19 Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter *civilstånd* och nuvarande omsorgsform
- Tabell 20 Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter *födelseland* och nuvarande omsorgsform
- Tabell 21 Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter *utbildning* och nuvarande omsorgsform
- Tabell 22 Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter *civilstånd* och önskad omsorg
- Tabell 23 Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter *födelseland* och önskad omsorg
- Tabell 24 Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter *utbildning* och önskad omsorg

Barn 6–9 år:

- Tabell 25 Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter *civilstånd* och nuvarande omsorgsform
- Tabell 26 Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter *födelseland* och nuvarande omsorgsform
- Tabell 27 Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter *utbildning* och nuvarande omsorgsform
- Tabell 28 Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter *civilstånd* och önskad omsorg
- Tabell 29 Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter *födelseland* och önskad omsorg
- Tabell 30 Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter *utbildning* och önskad omsorg

Barn 10–12 år:

- Tabell 31 Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter *civilstånd* och nuvarande omsorgsform
- Tabell 32 Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter *födelseland* och nuvarande omsorgsform
- Tabell 33 Önskemål bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter *utbildning* och nuvarande omsorgsform
- Tabell 34 Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter *civilstånd* och önskad omsorg
- Tabell 35 Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter *födelseland* och önskad omsorg
- Tabell 36 Varför har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter *utbildning* och önskad omsorg

Faktorer bakom tillgång och efterfrågan på barnomsorg. Resultat av logistisk regression

Modell 1	Faktorer som påverkar barns tillgång till plats i förskola eller familjedaghem. Barn 1–5 år vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar
Modell 2	Faktorer som påverkar barns tillgång till plats i förskola eller familjedaghem. Barn 1–5 år vars föräldrar <i>inte</i> förvärvsarbetar eller studerar
Modell 3	Faktorer som påverkar föräldrarnas efterfrågan på plats i förskola eller familjedaghem för barn 1–5 år som inte har plats
Modell 4	Faktorer som påverkar barns tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 6–9 år vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar
Modell 5	Faktorer som påverkar barns tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 6–9 år vars föräldrar <i>inte</i> förvärvsarbetar eller studerar
Modell 6	Faktorer som påverkar föräldrarnas efterfrågan på fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet för barn 6–9 år som inte har plats
Modell 7	Faktorer som påverkar barns tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 10–12 år vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar
Modell 8	Faktorer som påverkar barns tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 10–12 år vars föräldrar <i>inte</i> förvärvsarbetar eller studerar
Modell 9	Faktorer som påverkar föräldrarnas efterfrågan på fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 10–12 år som inte har plats

Tabeller på Skolverkets hemsida (www.skolverket.se)

Tabell 1	Barn 1–5 år i olika omsorgsformer per kommun
Tabell 2	Önskemål om plats i kommunal/enskild förskola eller familjedaghem för barn 1–5 år efter föräldrarnas sysselsättning, per kommun
Tabell 3	Genomsnittliga omsorgstider i timmar/vecka för barn 1–5 år i olika omsorgsformer, per kommun
Tabell 4	"Är du nöjd med den form av barnomsorg som barnet nu har?" Svar från föräldrar till barn 1–5 år efter omsorgsform, per kommun

Tabeller

Barns omsorg 1999

Tabell 1. Barn 1–5 år efter omsorgsform och föräldrarnas utbildning. Procent

Omsorgsform	För- gymnasial	Gymnasial		Eftergymnasial		Alla
		<3 år	3 år	<3 år	>=3 år	
Kommunal förskola	58	58	57	59	55	57
Enskild förskola	3	4	6	11	18	9
Familjedaghem	11	13	10	9	7	10
Summa	72	75	73	79	80	76
Privata lösningar	4	4	4	3	3	3
Hemma	22	20	22	18	17	20
Annat	2	1	1	0	0	1
Summa	28	25	27	21	20	24
Alla	100	100	100	100	100	100
Antal barn	25 900	148 900	88 200	100 300	95 600	463 700

Tabell 2. Barn 1–5 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar eller är arbetslösa efter omsorgsform och föräldrarnas födelseland. Procent

Omsorgsform	Förvärvsarbetar eller studerar			Arbetslösa		
	Båda födda i Sverige	En född i Sverige	Båda födda utomlands	Båda födda i Sverige	En född i Sverige	Båda födda utomlands
Förskola eller familjedaghem	90	89	86	59	68	70
Privata lösningar	4	5	5	4	5	1
Hemma	6	6	8	36	27	29
Annat	0	0	1	1	0	0
Summa	100	100	100	100	100	100
Antal barn	266 100	34 400	27 200	21 500	4 900	12 500

Tabell 3. Barn 6–9 år efter omsorgsform och föräldrarnas sysselsättning. Procent

Omsorgsform	Förvärvsarb. eller studier	Arbetslös	Föräldraledig	Hemma	Övrigt	Alla
Fritidshem eller familjedaghem	73	44	17	18	47	66
Öppen fritidsverksamhet	1	1	1	0	2	1
Privata lösningar	5	1	0	1	2	4
Hemma	13	49	80	80	40	21
Barnet klarar sig självt	6	2	2	1	8	6
Annat	2	2	0	0	1	2
Alla	100	100	100	100	100	100
Antal barn	400 200	35 500	20 600	9 700	25 700	491 700

Tabell 4. Barn 10–12 år efter omsorgsform och föräldrarnas sysselsättning. Procent

Omsorgsform	Förvärvsarb. eller studier	Arbets- lös	Föräldra- ledig	Hemma	Övrigt	Alla
Fritidshem eller familjedaghem	8	6	4	2	9	8
Öppen fritidsverksamhet	5	5	7	1	5	5
Privata lösningar	4	2	0	0	2	3
Hemma	22	46	74	92	53	28
Barnet klarar sig självt	58	39	15	1	28	53
Annat	3	3	0	4	3	3
Alla	100	100	100	100	100	100
Antal barn	290 000	22 700	7 200	6 700	21 900	348 500

Tabell 5. Barn 6–9 år efter omsorgsform och föräldrarnas utbildning. Procent

Omsorgsform	För- gymnasial	<u>Gymnasial</u>		<u>Eftergymnasial</u>	
		<3 år	3 år	<3 år	>=3 år
Kommunalt fritidshem	47	57	60	65	67
Enskilt fritidshem	2	2	3	3	7
Familjedaghem	2	3	4	3	2
Öppen fritidsverksamhet	2	1	0	0	2
Summa	53	63	67	71	78
Privata lösningar	4	4	4	4	3
Hemma	37	25	23	18	13
Barnet klarar sig självt	4	7	4	6	5
Annat	2	1	2	1	1
Summa	47	37	33	29	22
Alla	100	100	100	100	100
Antal barn	33 300	184 600	70 300	106 400	93 700

Tabell 6. Barn 10–12 år efter omsorgsform och föräldrarnas utbildning. Procent

Omsorgsform	För- gymnasial	<u>Gymnasial</u>		<u>Eftergymnasial</u>	
		<3 år	3 år	<3 år	>=3 år
Kommunalt fritidshem	8	7	8	5	6
Enskilt fritidshem	0	0	0	1	2
Familjedaghem	1	0	0	1	1
Öppen fritidsverksamhet	3	5	4	6	7
Summa	11	12	12	13	16
Privata lösningar	3	3	4	4	3
Hemma	40	33	28	23	20
Barnet klarar sig självt	41	50	54	57	58
Annat	4	2	2	3	3
Summa	88	88	88	87	84
Alla	100	100	100	100	100
Antal barn	26 700	125 300	44 900	77 600	71 700

Tabell 7. Barn 6–9 år och 10–12 år efter omsorgsform och föräldrarnas födelseland. Procent

Omsorgsform	Barn 6–9 år			Barn 10–12 år		
	Båda födda i Sverige	En född i Sverige	Båda födda utomlands	Båda födda i Sverige	En född i Sverige	Båda födda utomlands
Kom. fritidshem	65	63	49	6	7	12
Enskilt fritidshem	3	4	4	1	1	0
Familjedaghem	3	3	2	0	0	0
Öppen fritidsverks.	1	3	2	5	7	5
Summa	69	71	57	12	15	17
Privata lösningar	4	3	4	3	4	3
Hemma	20	21	30	27	27	40
Klarar sig självt	6	4	7	55	50	37
Annat	1	1	2	3	4	3
Summa	31	29	43	88	85	83
Alla	100	100	100	100	100	100
Antal barn	389 700	47 500	49 000	280 900	31 400	31 600

Tabell 8. Barn 6–9 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar eller är arbetslösa efter omsorgsform och föräldrarnas födelseland. Procent

Omsorgsform	Förvärvsarbetar eller studerar			Arbetslösa		
	Båda födda i Sverige	En född i Sverige	Båda födda utomlands	Båda födda i Sverige	En född i Sverige	Båda födda utomlands
Fritidshem/fam.dagh	74	77	64	43	51	44
Öppen fritidsverks.	1	1	2	1	0	3
Summa	75	78	66	44	51	47
Privata lösningar	5	4	6	1	2	1
Hemma	13	12	16	48	45	52
Klarar sig självt	6	4	8	4	2	0
Annat	1	2	3	3	0	1
Summa	25	22	33	56	49	54
Alla	100	100	100	100	100	100
Antal barn	328 700	38 300	29 500	280 900	31 400	31 600

Tabell 9. Barn 10–12 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar eller är arbetslösa efter omsorgsform och föräldrarnas födelseland. Procent

Omsorgsform	Förvärvsarbetar eller studerar			Arbetslösa		
	Båda födda i Sverige	En född i Sverige	Båda födda utomlands	Båda födda i Sverige	En född i Sverige	Båda födda utomlands
Fritidshem/fam.dagh.	8	8	5	8	3	5
Öppen fritidsverks.	5	7	7	3	6	7
Summa	13	15	12	11	9	12
Privata lösningar	4	5	4	0	0	4
Hemma	21	21	49	45	45	49
Klarar sig självt	59	55	30	42	44	30
Annat	3	4	5	2	3	5
Summa	87	85	88	89	92	88
Alla	100	100	100	100	100	100
Antal barn	240 200	26 200	20 100	13 800	2 700	5 700

Närvarotider

Tabell 10. Barn 1–5 år inskrivna i förskola efter ålder och närvarotid. Procent

Närvarotid (tim/vecka)	Barnets ålder					
	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	Alla
1–15	9	9	8	8	10	9
16–25	26	23	22	22	21	23
26–30	23	17	19	17	17	18
31–35	23	23	23	22	21	22
36–40	14	20	20	22	21	20
41–	5	7	8	9	10	8
Totalt	100	100	100	100	100	100
Medelvärde tim/vecka	29,2	30,4	30,9	31,1	31,0	30,8
Antal barn 1000-tal	27,2	59,1	66,0	73,4	81,4	307,1

Tabell 11. Barn 1–5 år inskrivna i familjedaghem efter ålder och närvarotid. Procent

Närvarotid (tim/vecka)	Barnets ålder					
	1 år	2 år	3 år	4 år	5 år	Alla
1–15	12	10	11	10	10	10
16–25	34	30	26	31	27	29
26–30	17	17	19	18	13	17
31–35	16	18	15	15	17	16
36–40	14	15	19	17	20	18
41–	8	11	10	9	13	10
Totalt	100	100	100	100	100	100
Medelvärde tim/vecka	28,3	29,6	29,9	29,5	30,7	29,8
Antal barn 1000-tal	4 900	10 000	10 100	10 300	11 400	46 600

Tabell 12. Barn 1–5 år inskrivna i förskola efter föräldrarnas utbildning och närvarotid. Procent

Närvarotid (tim/v)	För- gymnasial	Gymnasial		Eftergymnasial	
		<3 år	3 år	<3 år	>=3 år
1–15	17	10	9	7	6
16–30	34	45	41	41	34
31–40	39	37	40	44	51
41–	8	8	10	8	8
Totalt	100	100	100	100	100
Medelvärde	29,3	29,8	30,7	31,0	32,1
Antal barn	16,0	93,0	55,2	70,3	69,7

Tabell 13. Genomsnittliga närvarotider i förskola och familjedaghem 1996 och 1999 efter kommuntyp

Kommun- typ	Förskola		Familjedaghem	
	1996	1999	1996	1999
Storstäder	33,2	32,5	29,8	35,0
Förorter	34,5	33,5	31,7	32,5
Större städer	31,3	30,0	28,6	29,3
Medelstora städer	29,7	29,4	26,9	28,6
Industrikommuner	28,3	28,3	26,6	27,3
Landsbygdskommuner	28,2	28,7	26,9	28,0
Glesbygdskommuner	28,9	29,1	27,3	29,0
Större övriga kommuner	29,3	29,2	27,2	28,4
Mindre övriga kommuner	29,2	28,9	27,5	28,1
Alla	31,3	30,8	28,2	29,8

Familjedaghem omfattar 1–6 åringar 1996 och 1–5 åringar 1999.

Tabell 14. Närvarotider i förskola och familjedaghem för barn 1–5 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar efter föräldrarnas civilstånd. Procent

Närvarotid (tim/vecka)	Förskola		Familjedaghem	
	Gifta/ samboende	Ensam- stående	Gifta/ samboende	Ensam- stående
1–15	5	4	8	4
16–30	40	27	48	25
31–40	46	53	33	55
41–	9	16	11	16
Totalt	100	100	100	100
Medelvärde	31,6	34,5	30,0	35,3
Antal barn	223 500	32 800	35 000	5 600

Tabell 15. Genomsnittliga närvarotider (tim/vecka) i skolbarnsomsorg för barn 6–9 år och 10–12 år vars föräldrar förvärvsarbetar/studerar

Civilstånd	Barn 6–9 år		Barn 10–12 år	
	Fritidshem	Familje- daghem	Fritidshem	Öppen fritidsverks.
Gifta/samboende	19,3	17,1	14,8	8,0
Ensamstående	21,8	23,7	14,8	11,6
Alla	19,5	17,6	14,7	9,6
Antal	312 900	13 600	25 700	18 600

Tabell 16. Genomsnittliga närvarotider (tim/vecka) i skolbarnsomsorg för barn 6–9 och 10–12 år efter mammans respektive pappans arbets/studietid

Föräldrarnas arbets/studie- tid	Barn 6–9 år		Barn 10–12 år	
	Fritids- hem	Familje- daghem	Fritids- hem	Öppen fritidsverks.
<i>Mammans arbetstid</i>				
0 tim/v	16,7	16,3	11,3	10,5
1–15 tim/v	17,6	16,3	12,7	13,3
16–24 tim/v	15,9	16,4	13,4	7,5
25–34 tim/v	17,1	16,7	12,1	7,7
35– tim/v	21,5	19,0	15,3	9,7
<i>Pappas arbetstid</i>				
0 tim/v	17,4	21,1	9,8	11,8
1–24 tim/v
25–34 tim/v	19,6
35– tim/v	19,3	16,8	14,9	8,9

Föräldrarnas inställning

Tabell 17. Andel föräldrar till barn med respektive utan barnomsorgsplats som är nöjda med barnets omsorgsform i olika kommuntyper. Procent

Kommuntyp	Barn 1–5 år		Barn 6–9 år		Barn 10–12 år	
	Har plats	Har ej plats	Har plats	Har ej plats	Har plats	Har ej plats
Storstäder	90	69	92	76	92	76
Förorter	90	75	91	79	85	78
Större städer	91	77	91	82	92	79
Medelstora städer	91	72	89	83	90	84
Industrikommuner	92	76	90	83	94	83
Landsbygdskom.	91	73	93	88	86	83
Glesbygdskom.	88	75	93	89	61	84
Övriga större kom.	91	76	92	85	94	86
Övriga mindre kom.	91	76	94	79	94	89

Tabell 18. Barn 6–9 och 10–12 år. Andel föräldrar till barn med respektive utan plats i skolbarnsomsorg som är nöjda med barnets omsorgsform efter civilstånd, födelseland, sysselsättning och utbildning. Procent

	Barn 6–9 år		Barn 10–12 år	
	Har plats	Har inte plats	Har plats	Har inte plats
Civilstånd				
Gifta/samboende	91	83	89	83
Ensamstående	92	76	94	73
Födelseland				
Båda födda i Sverige	91	83	92	83
En född i Sverige	92	76	91	80
Båda födda utomlands	86	54	78	72
Sysselsättning				
Förvärvsarbete/studier	91	83	91	81
Arbetslös	96	77	77	79
Föräldraledig	90	79	81	79
Hemarbetande	100	90	100	95
Annat	92	79	94	80
Utbildning				
Förgymnasial	95	85	84	84
Gymnasial -3 år	92	82	92	82
” 3 år	90	85	87	82
Eftergymnasial -3 år	90	81	90	81
” längre= 3 år	90	79	92	78

Tabell 19. Barn 1–5 år. **Önskemål** bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter civilstånd och nuvarande omsorgsform. Procent

Civilstånd/ nuvarande omsorgsform	Önskemål					Summa	Antal
	Kommunal förskola	Enskild förskola	Familje- daghem	Hemma	Annat		
Gifta/samboende	31	11	4	31	22	100	49 000
Kommunal förskola	1	18	4	52	25	100	21 300
Enskild förskola	23	1	1	46	29	100	2 200
Familjedaghem	35	10	0	40	15	100	4 100
Hemma	63	6	6	4	21	100	17 700
Annat	51	5	6	24	14	100	3 600
Ensamstående	26	10	5	31	28	100	6 200
Kommunal förskola	2	16	5	43	34	100	3 400
Enskild förskola	0	0	0	48	52	100	100
Familjedaghem	42	0	0	33	25	100	600
Hemma	67	4	7	7	15	100	1 500
Annat	59	3	5	16	17	100	600

Tabell 20. Barn 1–5 år. **Önskemål** bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter födelseland och nuvarande omsorgsform. Procent

Födelseland/ nuvarande omsorgsform	Önskemål					Summa	Antal
	Kommunal förskola	Enskild förskola	Familje- daghem	Hemma	Annat		
Båda födda i Sverige	27	11	5	36	22	100	40 800
Kommunal förskola	1	17	4	56	23	100	19 500
Enskild förskola	25	1	1	49	24	100	1 700
Familjedaghem	34	10	0	41	15	100	3 900
Hemma	59	6	7	5	23	100	12 700
Annat	52	5	6	22	15	100	3 000
En född utomlands	28	16	4	28	24	100	6 500
Kommunal förskola	1	25	2	44	28	100	3 000
Enskild förskola	9	0	0	61	30	100	300
Familjedaghem	50	2	0	36	12	100	500
Hemma	55	10	8	2	24	100	2 200
Annat	59	8	4	24	5	100	600
Båda födda utomlands	49	9	3	11	28	100	7 000
Kommunal förskola	3	18	4	23	52	100	2 100
Enskild förskola	19	0	0	7	74	100	300
Familjedaghem	29	6	0	6	59	100	200
Hemma	78	5	3	3	11	100	3 700
Annat	49	9	11	11	28	100	600
Alla	30	11	4	31	23	100	55 200
Kommunal förskola	1	18	4	51	26	100	24 700
Enskild förskola	22	1	1	46	30	100	2 300
Familjedaghem	36	8	1	39	17	100	4 700
Hemma	63	6	6	4	21	100	19 200
Annat	52	5	6	23	14	100	4 200

Tabell 21. Barn 1–5 år. **Önskemål** bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter utbildning och nuvarande omsorgsform. Procent

Utbildning/ nuvarande omsorgsform	Önskemål					Summa	Antal
	Kommunal förskola	Enskild förskola	Familje- daghem	Hemma	Annat		
Förgymnasial	50	4	5	22	19	100	3 300
Kommunal förskola	2	13	3	50	32	100	900
Enskild förskola	0	0	0	39	61	100	100
Familjedaghem	38	0	1	37	24	100	300
Hemma	75	1	7	5	12	100	1 600
Annat	78	0	2	15	5	100	400
Gymnasial högst 2 år	30	7	6	35	22	100	17 600
Kommunal förskola	1	11	5	58	25	100	8 000
Enskild förskola	11	2	5	68	14	100	400
Familjedaghem	37	3	0	39	20	100	1 900
Hemma	64	4	8	4	20	100	5 900
Annat	54	7	5	20	13	100	1 500
Gymnasial 3 år	35	8	5	30	22	100	11 000
Kommunal förskola	1	15	4	55	25	100	4 300
Enskild förskola	36	0	1	33	30	100	300
Familjedaghem	36	8	0	45	11	100	800
Hemma	65	4	6	4	21	100	4 600
Annat	45	6	6	29	14	100	1 000
Eftergymnasial <3 år	24	14	3	35	23	100	11 700
Kommunal förskola	1	18	3	54	24	100	5 900
Enskild förskola	23	0	0	46	31	100	600
Familjedaghem	39	7	1	38	16	100	800
Hemma	52	15	4	5	24	100	3 600
Annat	55	1	6	20	17	100	800
Eftergymnasial ≥3 år	24	20	3	27	26	100	11 100
Kommunal förskola	1	29	3	37	30	100	5 700
Enskild förskola	23	1	0	42	34	100	1 000
Familjedaghem	27	28	0	34	12	100	900
Hemma	62	6	6	4	22	100	3 100
Annat	42	8	9	26	15	100	500

Tabell 22. Barn 1–5 år. **Varför** har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar?
Föräldrarnas svar efter civilstånd och önskad omsorg. Procent

Civilstånd/ önskad omsorg	För dyrt	Kommu- nens regler	Plats- brist	Inte möjligt	Annat	Summa*	Antal svarande
Gifta/samboende	27	23	15	9	17	105	49 000
Förskola/fam.daghem	17	35	27	7	12	106	22 800
Hemma	44	3	1	13	21	102	15 400
Annat	23	28	11	8	20	106	10 800
Ensamstående	24	14	16	23	14	105	6 200
Förskola/fam.daghem	17	19	30	9	24	106	2 500
Hemma	39	3	1	25	16	104	1 900
Annat	16	20	14	6	31	105	1 700
Alla	26	22	16	9	17	105	55 200
Förskola/fam.daghem	17	33	28	7	14	106	25 400
Hemma	44	3	1	14	21	103	17 300
Annat	22	27	11	8	21	106	12 500

* inkl ej svar

Tabell 23. Barn 1–5 år. **Varför** har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar?
Föräldrarnas svar efter födelseland och önskad omsorg. Procent

Födelseland/ önskad omsorg	För dyrt	Kommu- nens regler	Plats- brist	Inte möjligt	Annat	Summa*	Antal svarande
Båda födda i Sverige	27	22	13	10	19	105	40 800
Förskola/fam.daghem	15	34	27	8	15	107	17 400
Hemma	44	2	1	13	21	102	14 600
Annat	22	29	8	10	23	107	8 800
En född utomlands	31	20	16	9	17	106	6 500
Förskola/fam.daghem	25	28	25	8	12	108	3 100
Hemma	52	3	0	13	20	105	1 900
Annat	16	23	16	6	26	106	1 600
Båda födda utomlands	21	30	26	5	9	103	7 000
Förskola/fam.daghem	19	37	32	2	6	104	4 200
Hemma	24	7	12	32	15	101	800
Annat	24	24	18	2	11	102	2 000

* inkl ej svar

Tabell 24. Barn 1–5 år. **Varför** har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar?
Föräldrarnas svar efter utbildning och önskad omsorg. Procent

Utbildning/ önskad omsorg	För dyrt	Kommu- nens regler	Plats- brist	Inte möjligt	Annat	Summa *	Antal svarande
Förgymnasial	20	21	24	6	19	106	3 300
Förskola/fam.daghem	12	27	33	4	20	106	1 900
Hemma	40	5	3	13	19	105	700
Annat	21	21	20	6	17	109	600
Gymnasial högst 2 år	28	20	14	10	20	106	17 600
Förskola/fam.daghem	21	31	24	5	15	107	7 600
Hemma	44	2	1	17	22	103	6 200
Annat	16	25	12	7	28	107	3 800
Gymnasial 3 år	28	25	14	8	16	103	11 000
Förskola/fam.daghem	19	35	26	5	12	104	5 400
Hemma	47	2	2	15	21	101	3 200
Annat	22	31	6	8	18	105	2 400
Eftergymnasial <3 år	25	23	16	9	18	106	11 700
Förskola/fam.daghem	14	35	32	7	11	108	4 900
Hemma	39	2	1	12	22	102	4 100
Annat	24	32	8	8	24	107	2 700
Eftergymnasial >=3 år	26	24	16	12	14	105	11 100
Förskola/fam.daghem	13	35	27	12	14	106	5 200
Hemma	47	6	0	12	14	103	3 000
Annat	28	24	14	10	14	105	2 900

* inkl ej svar

Tabell 25. Barn 6–9 år. **Önskemål** bland föräldrar som inte är nöjda med barnets om-
sorgsform efter civilstånd och nuvarande omsorgsform. Procent

Civilstånd/ nuvarande omsorgsform	Önskemål					Antal
	Fritidshem/ fam.daghem	Öppen fritidsv.	Hemma	Annat	Totalt	
Gifta/samboende	25	10	43	22	100	38 800
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	13	2	59	26	100	23 500
Hemma	57	21	4	18	100	9 100
Annat	28	22	36	14	100	6 200
Ensamstående	26	12	34	28	100	8 500
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	20	3	44	33	100	4 900
Hemma	53	19	0	28	100	800
Annat	28	27	25	20	100	2 800
Alla	26	10	41	23	100	47 300
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	14	2	57	27	100	28 400
Hemma	57	21	4	19	100	9 900
Annat	28	24	32	16	100	9 000

Tabell 26. Barn 6–9 år. **Önskemål** bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter födelseland och nuvarande omsorgsform. Procent

Födelseland/ nuvarande omsorgsform	Önskemål					Antal
	Fritidshem/ fam.daghem	Öppen fritidsv.	Hemma	Annat	Totalt	
Båda födda i Sverige	22	9	44	25	100	36 500
Fritidsh/fam.daghem/öpp.fritidsv	12	2	57	29	100	23 200
Hemma	53	21	6	21	100	6 500
Annat	28	20	35	17	100	6 800
En född utomlands	32	11	40	17	100	5 600
Fritidsh/fam.daghem/öpp.fritidsv	27	2	55	15	100	3 500
Hemma	65	14	0	21	100	1 100
Annat	15	37	29	19	100	1 000
Båda födda utomlands	45	19	24	12	100	4 900
Fritidsh/fam.daghem/öpp.fritidsv	23	0	62	15	100	1 500
Hemma	63	24	0	13	100	2 200
Annat	38	34	21	7	100	1 100

Tabell 27. Barn 6–9 år. **Önskemål** bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter utbildning och nuvarande omsorgsform. Procent

Utbildning/ nuvarande omsorgsform	Önskemål					Antal
	Fritidshem/ fam.daghem	Öppen fritidsv.	Hemma	Annat	Totalt	
Förgymnasial	33	12	29	26	100	1 800
Fritidsh/fam.daghem/öpp.fritidsv	11	0	78	11	100	700
Hemma	52	21	0	27	100	700
Annat	36	18	0	46	100	400
Gymnasial högst 2 år	27	13	41	19	100	16 400
Fritidsh/fam.daghem/öpp.fritidsv	11	4	62	22	100	8 600
Hemma	56	21	2	21	100	3 600
Annat	36	23	31	10	100	4 200
Gymnasial 3 år	23	9	42	26	100	6 800
Fritidsh/fam.daghem/öpp.fritidsv	17	2	52	30	100	4 800
Hemma	46	30	6	18	100	1 300
Annat	22	22	44	11	100	700
Eftergymnasial <3 år	28	7	38	27	100	11 800
Fritidsh/fam.daghem/öpp.fritidsv	17	1	50	32	100	7 200
Hemma	61	13	7	20	100	2 400
Annat	31	21	31	17	100	2 200
Eftergymnasial ≥3 år	19	10	47	24	100	10 400
Fritidsh/fam.daghem/öpp.fritidsv	13	2	58	27	100	7 200
Hemma	56	27	4	12	100	1 900
Annat	0	28	46	26	100	1 300

Tabell 28. Barn 6–9 år. **Varför** har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar?
Föräldrarnas svar efter civilstånd och önskad omsorg. Procent

Civilstånd/ önskad omsorg	För dyrt	Kommu- nens regler	Plats- brist	Inte möjligt	Annat	Summa *	Antal svarande
Gifta/samboende	35	12	4	18	23	108	38 800
Fritidshem/fam.dagh.	33	25	12	5	21	107	9 900
Öppen fritidsverks.	28	22	6	6	26	108	3 800
Hemma	42	1	0	31	22	107	16 600
Annat	28	16	1	15	28	109	8 600
Ensamstående	25	15	10	19	29	110	8 500
Fritidshem/fam.dagh.	23	30	27	29	11	120	2 200
Öppen fritidsverks.	22	26	0	7	51	107	1 000
Hemma	32	3	3	16	31	103	2 900
Annat	21	9	6	18	32	113	2 400
Alla	34	13	5	18	24	108	47 300
Fritidshem/fam.dagh.	32	26	14	10	19	109	12 100
Öppen fritidsverks.	27	23	5	6	31	108	4 800
Hemma	40	1	1	28	24	106	19 400
Annat	27	14	2	15	29	110	11 000

* inkl ej svar

Tabell 29. Barn 6–9 år. **Varför** har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar?
Föräldrarnas svar efter födelseland och önskad omsorg. Procent

Födelseland/ önskad omsorg	För dyrt	Kommu- nens regler	Plats- brist	Inte möjligt	Annat	Summa *	Antal svarande
Båda födda i Sverige	34	14	4	20	22	108	36 500
Fritidshem/fam.dagh.	31	34	14	11	13	112	8 000
Öppen fritidsverks.	16	29	5	7	36	109	3 300
Hemma	43	1	0	28	21	106	16 000
Annat	26	13	2	16	28	108	9 200
En född utomlands	32	6	6	17	36	106	5 600
Fritidshem/fam.dagh.	42	8	4	11	31	100	1 800
Öppen fritidsverks.	38	12	12	0	25	100	600
Hemma	27	0	3	30	36	107	2 200
Annat	24	8	8	8	52	116	1 000
Båda födda utomlands	34	13	10	14	29	113	4 900
Fritidshem/fam.dagh.	28	11	20	7	35	114	2 200
Öppen fritidsverks.	50	8	8	8	17	108	900
Hemma	26	6	0	32	36	106	1 200
Annat	47	47	0	13	13	134	600

* inkl ej svar

Tabell 30. Barn 6–9 år. **Varför** har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar?
Föräldrarnas svar efter utbildning och önskad omsorg. Procent

Utbildning/ önskad omsorg	För dyrt	Kommu- nens regler	Plats- brist	Inte möjligt	Annat	Summa ¹	Antal svarande
Förgymnasial	31	36	8	8	33	131	1 900
Fritidshem/fam.dagh.	38	25	25	13	12	125	600
Öppen fritidsverks.	0	67	0	33	33	133	200
Hemma	29	14	0	0	86	129	500
Annat	42	58	0	0	0	142	500
Gymnasial högst 2 år	36	13	4	18	25	110	16 400
Fritidshem/fam.dagh.	41	35	9	12	7	113	4 500
Öppen fritidsverks.	33	21	4	0	33	107	2 100
Hemma	33	0	2	22	34	106	6 700
Annat	41	5	2	31	27	117	3 100
Gymnasial 3 år	30	14	6	24	22	109	6 800
Fritidshem/fam.dagh.	25	25	15	10	31	110	1 500
Öppen fritidsverks.	25	12	13	25	12	100	600
Hemma	39	3	0	45	8	108	2 900
Annat	22	22	4	0	40	113	1 700
Eftergymnasial <3 år	30	10	6	19	25	105	11 800
Fritidshem/fam.dagh.	17	20	17	7	34	105	3 300
Öppen fritidsverks.	36	18	9	0	45	118	800
Hemma	46	2	0	32	16	105	4 500
Annat	21	10	2	18	24	105	3 200
Eftergymnasial >=3 år	36	10	4	17	23	104	10 400
Fritidshem/fam.dagh.	39	15	16	12	18	112	2 000
Öppen fritidsverks	15	29	7	7	26	100	1 000
Hemma	49	0	0	27	18	105	4 900
Annat	18	18	0	6	34	100	2 500

¹ inkl ej svar

Tabell 31. Barn 10–12 år. **Önskemål** bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter civilstånd och nuvarande omsorgsform. Procent

Civilstånd/ nuvarande omsorgsform	Önskemål					Antal
	Fritidshem/ fam.daghem	Öppen fritidsv.	Hemma	Annat	Totalt	
Gifta/samboende	11	49	25	16	100	30 900
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	26	22	25	26	100	3 100
Hemma	20	48	6	26	100	5 300
Barnet klarar sig självt	7	53	29	11	100	20 700
Annat	4	44	26	26	100	1 800
Ensamstående	15	51	18	16	100	10 700
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	11	22	22	44	100	700
Hemma	13	74	6	6	100	1 200
Barnet klarar sig självt	12	54	19	15	100	7 500
Annat	32	34	17	17	100	1 300
Alla	12	49	23	16	100	41 600
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	24	22	24	30	100	3 800
Hemma	19	53	6	22	100	6 500
Barnet klarar sig självt	8	53	27	12	100	28 200
Annat	16	39	22	22	100	3 100

Tabell 32. Barn 10–12 år. **Önskemål** bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter födelseland och nuvarande omsorgsform. Procent

Födelseland/ nuvarande omsorgsform	Önskemål					Antal
	Fritidshem/ fam.daghem	Öppen fritidsv.	Hemma	Annat	Totalt	
Båda födda i Sverige	11	51	22	16	100	30 400
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	29	20	24	27	100	2 300
Hemma	17	57	0	26	100	3 800
Barnet klarar sig självt	8	54	26	12	100	22 000
Annat	18	36	23	23	100	2 300
En född utomlands	9	45	24	22	100	4 400
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	20	20	40	20	100	400
Hemma	10	30	20	40	100	800
Barnet klarar sig självt	51	8	24	17	100	2 900
Annat	0	60	20	20	100	400
Båda födda utomlands	17	45	27	12	100	5 600
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	8	32	24	36	100	1 000
Hemma	30	52	13	5	100	1 700
Barnet klarar sig självt	10	46	38	6	100	2 700
Annat	33	33	0	33	100	200

Tabell 33. Barn 10–12 år. **Önskemål** bland föräldrar som inte är nöjda med barnets omsorgsform efter utbildning och nuvarande omsorgsform. Procent

Utbildning/ nuvarande omsorgsform	Önskemål					Antal
	Fritidshem/ fam.daghem	Öppen fritidsv.	Hemma	Annat	Totalt	
Förgymnasial	3	58	20	19	100	2 300
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	0	30	15	55	100	500
Hemma	0	83	17	0	100	500
Barnet klarar sig självt	6	60	23	11	100	1 300
Annat
Gymnasial högst 2 år	14	46	24	16	100	11 500
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	18	18	46	18	100	800
Hemma	29	43	6	22	100	2 500
Barnet klarar sig självt	7	53	28	12	100	7 600
Annat	42	12	12	35	100	700
Gymnasial 3 år	9	49	30	12	100	5 800
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	29	43	14	14	100	500
Hemma	20	60	10	10	100	800
Barnet klarar sig självt	4	46	37	13	100	3 600
Annat	9	55	27	9	100	800
Eftergymnasial <3 år	10	53	22	15	100	10 400
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	29	16	16	40	100	1 000
Hemma	21	57	7	14	100	1 100
Barnet klarar sig självt	6	58	25	11	100	7 400
Annat	8	50	25	17	100	900
Eftergymnasial >=3 år	15	47	20	18	100	11 600
Fritidshem/fam.daghem/ öppen fritidsverksamhet	36	18	27	18	100	800
Hemma	9	50	0	41	100	1 700
Barnet klarar sig självt	13	51	24	12	100	8 400
Annat	22	33	11	33	100	700

Tabell 34. Barn 10–12 år. **Varför** har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar?
Föräldrarnas svar efter civilstånd och önskad omsorg. Procent

Civilstånd/ önskad omsorg	För dyrt	Kommu- nens regler	Plats- brist	Inte möjligt	Annat	Summa*	Antal
Gifta/samboende	24	21	3	11	28	110	30 900
Fritidshem/fam.daghem	23	62	2	0	9	109	3 400
Öppen fritidsverksamhet	21	23	5	8	33	114	15 000
Hemma	31	3	0	25	28	106	7 600
Annat	23	16	2	8	23	105	4 900
Ensamstående	20	24	6	13	32	110	10 700
Fritidshem/fam.daghem	23	57	10	13	10	118	1 500
Öppen fritidsverksamhet	17	26	8	10	36	110	5 500
Hemma	24	8	0	28	40	112	1 900
Annat	22	9	0	9	31	104	1 700
Alla	23	22	4	12	29	110	41 600
Fritidshem/fam.daghem	23	60	5	4	9	112	4 900
Öppen fritidsverksamhet	20	23	6	9	34	113	20 500
Hemma	29	4	0	26	30	107	9 500
Annat	23	14	1	8	25	105	6 700

* inkl ej svar

Tabell 35. Barn 10–12 år. **Varför** har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar?
Föräldrarnas svar efter födelseland och önskad omsorg. Procent

Födelseland/ önskad omsorg	För dyrt	Kommu- nens regler	Plats- brist	Inte möjligt	Annat	Summa*	Antal
Båda födda i Sverige	20	21	3	13	33	110	30 400
Fritidshem/fam.daghem	21	68	4	6	9	115	3 400
Öppen fritidsverksamhet	15	20	4	9	41	112	15 400
Hemma	27	2	0	29	30	105	6 800
Annat	24	14	2	8	30	106	4 900
En född utomlands	29	24	5	10	19	113	4 400
Fritidshem/fam.daghem	20	40	0	0	20	100	400
Öppen fritidsverksamhet	29	33	12	8	19	121	2 000
Hemma	43	7	0	21	21	114	1 100
Annat	16	16	0	8	16	100	1 000
Båda födda utomlands	36	23	4	11	17	109	5 600
Fritidshem/fam.daghem	38	41	0	0	8	108	900
Öppen fritidsverksamhet	41	29	9	12	11	111	2 500
Hemma	31	10	0	15	34	110	1 500
Annat	23	0	0	12	12	100	700

* inkl ej svar

Tabell 36. Barn 10–12 år. **Varför** har barnet inte den omsorgsform föräldrarna önskar? Föräldrarnas svar efter utbildning och önskad omsorg. Procent

Utbildning/ önskad omsorg	För dyrt	Kommu- nens regler	Plats- brist	Inte möjligt	Annat	Summa*	Antal
Förgymnasial	30	13	3	7	29	107	2 300
Fritidshem/fam.daghem	0	0	0	0	0	100	100
Öppen fritidsverksamhet	23	17	6	6	37	100	1 300
Hemma	50	0	0	0	17	117	500
Annat	36	0	0	18	18	118	400
Gymnasial högst 2 år	35	23	3	12	26	116	11 500
Fritidshem/fam.daghem	34	50	0	12	5	117	1 600
Öppen fritidsverksamhet	35	25	6	9	33	123	5 300
Hemma	44	6	0	22	17	108	2 700
Annat	21	21	0	8	37	104	1 800
Gymnasial 3 år	19	23	7	15	32	109	5 800
Fritidshem/fam.daghem	29	100	0	0	0	129	500
Öppen fritidsverksamhet	19	19	11	14	37	111	2 800
Hemma	22	0	0	22	43	104	1 700
Annat	0	33	11	11	11	100	700
Eftergymnasial <3 år	13	18	3	12	30	104	10 300
Fritidshem/fam.daghem	15	63	7	0	15	107	1 000
Öppen fritidsverksamhet	11	17	4	8	29	104	5 500
Hemma	17	7	0	27	40	103	2 300
Annat	15	10	0	10	31	100	1 500
Eftergymnasial >=3 år	19	25	4	11	29	110	11 600
Fritidshem/fam.daghem	16	57	9	0	13	104	1 700
Öppen fritidsverksamhet	12	32	6	7	38	113	5 500
Hemma	27	3	0	37	30	110	2 300
Annat	33	7	0	4	18	107	2 100

* inkl ej svar

Faktorer som påverkar barns tillgång till plats i förskola eller familjedaghem. Barn 1–5 år vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar

Resultat av logistisk regression. Modell 1

Faktor	Oddskvot		Antal
	Modell 1a	Modell 1 b	
Barnets ålder			
1 år	0,37*	0,37*	34 100
2 år	0,83*	0,84*	65 900
3 år	1	1	68 900
4 år	1,08(*)	1,08	76 100
5 år	1,15*	1,15*	86 300
Hemmavarande syskon			
Inget syskon	1	1	80 300
Ett syskon	1,14*	1,14*	169 800
Två eller fler syskon	0,59*	0,59*	81 100
Föräldrarnas födelseland			
Båda födda i Sverige	1	-	266 100
En född i Sverige, en född utomlands	0,82*	-	34 400
Båda födda utomlands, varav mamma född i			
f.d. Jugoslavien	0,72*	-	6 100
övriga Europa	0,61*	-	4 500
Afrika	1,72(*)	-	3 000
Sydamerika	0,72	-	1 100
Mellanöstern	0,88	-	9 100
övriga Asien	0,86	-	3 100
övriga länder	0,48	-	300
Föräldrarnas tid i Sverige			
Minst en förälder född i Sverige	-	1	300 500
Båda födda utomlands, varav mammans tid i Sverige			
mindre än 6 år	-	0,89	9 100
6 år eller mer	-	0,79*	18 100
Moderns utbildning			
Förgymnasial	0,67*	0,66*	39 900
Gymnasial 2 år	0,90*	0,90*	121 400
Gymnasial 3 år	1	1	55 200
Eftergymnasial, kortare än 3 år	1,46*	1,46*	64 000
Eftergymnasial, 3 år eller längre	1,54*	1,54*	44 600
Föräldrarnas normala arbets/studietid			
Samboende			
båda heltid	1	1	134 200
endast far heltid	0,56*	0,56*	137 400
endast mor heltid	0,53*	0,53*	6 600
båda deltid	0,23*	0,24*	11 200
Ensamstående			
heltid	1,14	1,10	27 500
deltid	0,79*	0,78*	14 100
Kommuntyp			
Storstad	0,83	0,85	47 700
Förort	0,82*	0,82*	60 800
Större stad	1	1	88 400
Medelstor stad	0,74*	0,74*	47 200
Industrikommun	0,70*	0,69*	28 000
Landsbygdskommun	0,52*	0,51*	13 100
Glesbygdskommun	0,71*	0,70*	7 000
Övriga större kommuner	0,69*	0,68*	23 500
Övriga mindre kommuner	0,58*	0,57*	15 400
Boendeform			
Småhus	0,79*	0,79*	217 600
Flerfamiljshus, hyresrätt	1	1	82 300
Flerfamiljshus, bostadsrätt	0,98	0,97	28 200

* respektive (*) anger att värdet avviker signifikant från basgruppen på 5 respektive 10 procents signifikansnivå

Faktorer som påverkar barns tillgång till plats i förskola eller familjedaghem. Barn 1–5 år vars föräldrar *inte* förvärvsarbetar eller studerar

Resultat av logistisk regression. Modell 2

Faktor	Oddskvot		Antal
	Modell 1a	Modell 1 b	
Barnets ålder			
1 år	0,34*	0,34*	29 400
2 år	0,73*	0,74*	25 500
3 år	1	1	28 200
4 år	1,18*	1,18*	26 500
5 år	1,67*	1,67*	22 900
Hemmavarande syskon			
Inget syskon	1	1	24 100
Ett syskon	0,81*	0,81*	63 800
Två eller fler syskon	0,63*	0,64*	44 600
Föräldrarnas födelseland			
Båda födda i Sverige	1	-	91 700
En född i Sverige, en född utomlands	1,08	-	14 400
Båda födda utomlands, varav mamma född i			
f.d. Jugoslavien	1,27(*)	-	4 300
övriga Europa	1,34(*)	-	2 800
Afrika	2,09*	-	3 800
Sydamerika	1,34	-	500
Mellanöstern	1,51*	-	9 900
övriga Asien	1,34	-	2 300
övriga länder	4,61	-	100
Föräldrarnas tid i Sverige			
Minst en förälder född i Sverige	-	1	106 100
Båda födda utomlands, varav mammans tid i Sverige			
mindre än 6 år	-	1,36*	8 600
6 år eller mer	-	1,42*	15 000
Föräldrarnas sysselsättning			
Samboende, minst en			
arbetslös	1	1	34 400
föräldraledig	0,18*	0,18*	66 700
hemma	0,10*	0,10*	7 600
övrigt	1,46*	1,47*	13 400
Ensamstående			
arbetslös	1,45*	1,46*	5 400
föräldraledig	0,33*	0,33*	2 700
hemma	0,14*	0,14*	100
övrigt	2,43*	2,44*	2 100
Moderns utbildning			
Förgymnasial	0,90	0,90	24 700
Gymnasial 2 år	0,96	0,96	44 700
Gymnasial 3 år	1	1	23 400
Eftergymnasial, kortare än 3 år	1,02	1,02	18 800
Eftergymnasial, 3 år eller längre	1,34*	1,34*	15 900
Kommuntyp			
Storstad	1,11	1,13	27 100
Förort	1,00	1,01	19 700
Större stad	1	1	33 700
Medelstor stad	0,59*	0,59*	18 100
Industrikommun	0,38*	0,38*	10 400
Landsbygdskommun	0,45*	0,45*	5 300
Glesbygdskommun	0,67*	0,67*	3 000
Övriga större kommuner	0,55*	0,55*	8 800
Övriga mindre kommuner	0,45*	0,45*	6 400
Boendeform			
Småhus	0,89*	0,88*	72 200
Flerfamiljshus, hyresrätt	1	1	46 800
Flerfamiljshus, bostadsrätt	0,93	0,93	11 800

* respektive (*) anger att värdet avviker signifikant från basgruppen på 5 respektive 10 procents signifikansnivå

Faktorer som påverkar föräldrarnas efterfrågan på plats i förskola eller familjedaghem för barn 1–5 år som inte har plats

Resultat av logistisk regression. Modell 3

Faktor	Oddskvot		Antal
	Modell 1a	Modell 1 b	
Barnets ålder			
1 år	0,56*	0,57*	31 300
2 år	0,92	0,92	22 200
3 år	1	1	21 100
4 år	0,99	0,99	19 000
5 år	0,73*	0,73*	16 200
Hemmavarande syskon			
Inget syskon	1	1	21 300
Ett syskon	1,39*	1,39*	50 200
Två eller fler syskon	1,10	1,11	38 200
Föräldrarnas födelseland			
Båda födda i Sverige	1	-	82 800
En född i Sverige, en utomlands	1,25*	-	11 200
Båda födda utomlands, varav mamma född i			
f.d. Jugoslavien	1,55*	-	2 800
övriga Europa	1,34	-	1 800
Afrika	2,09*	-	1 400
Sydamerika	0,62	-	300
Mellanöstern	2,09*	-	5 400
övriga Asien	1,16	-	1 300
övriga länder	..	-	0
Föräldrarnas tid i Sverige			
Minst en förälder född i Sverige	-	1	94 000
Båda födda utomlands, varav mammans tid i Sverige			
mindre än 6 år	-	1,53*	5 600
6 år eller mer	-	1,49*	7 400
Moderns utbildning			
Förgymnasial	1,10	1,11	17 800
Gymnasial 2 år	0,97	0,96	39 700
Gymnasial 3 år	1	1	20 100
Eftergymnasial, kortare än 3 år	0,92	0,92	16 300
Eftergymnasial, 3 år eller längre	1,11	1,11	12 200
Föräldrarnas sysselsättning			
Samboende			
båda förvärvsarbetar	1	1	30 600
minst en arbetslös	1,96*	1,97*	13 300
minst en föräldraledig	0,88*	0,87*	48 100
övrigt	0,69*	0,69*	10 400
Ensamstående			
förvärvsarbetar	1,31*	1,31*	3 400
arbetslös	1,96*	1,95*	1 500
föräldraledig	1,35	1,33	1 800
övrigt	1,12	1,09	600
Kommuntyp			
Storstad	1,22	1,27	15 200
Förort	1,19(*)	1,18(*)	17 000
Större städer	1	1	25 800
Medelstora städer	1,27*	1,25*	16 900
Industrikommuner	1,04	1,02	10 900
Landsbygdskommuner	1,17	1,16	5 800
Glesbygdskommuner	1,00	0,99	2 700
Övriga större kommuner	1,13	1,11	8 900
Övriga mindre kommuner	1,08	1,07	6 600
Boendeform			
Småhus	0,72*	0,70*	70 300
Flerfamiljshus, hyresrätt	1	1	28 700
Flerfamiljshus, bostadsrätt	0,94	0,92	9 000

* respektive (*) anger att värdet avviker signifikant från basgruppen på 5 respektive 10 procents signifikansnivå

Faktorer som påverkar barns tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 6–9 år vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar

Resultat av logistisk regression. Modell 4

Faktor	Oddsquot	Antal
Barnets ålder		
6 år	1,95*	94 900
7 år	1	100 100
8 år	0,59*	98 900
9 år	0,23*	106 200
Hemmavarande syskon		
Inget syskon	1	46 200
Ett syskon	1,25(*)	217 200
Två eller fler syskon	0,60*	136 700
Föräldrarnas födelseland		
Båda födda i Sverige	1	328 700
En född i Sverige, en född utomlands	1,01	38 300
Båda födda utomlands, varav mamman född i		
f.d. Jugoslavien	0,39*	5 000
övriga Europa	0,57*	9 600
Afrika	0,65	1 900
Sydamerika	0,81	2 200
Mellanöstern	0,59(*)	8 600
övriga Asien	1,16	2 100
övriga länder	..	100
Moderns utbildning		
Förgymnasial	0,70*	52 800
Gymnasial 2 år	0,80(*)	162 200
Gymnasial 3 år	1	50 800
Eftergymnasial, kortare än 3 år	1,21	75 600
Eftergymnasial, 3 år eller längre	1,57*	52 500
Föräldrarnas arbets/studietid		
Samboende		
båda heltid	1	172 000
endast far heltid	0,65*	142 900
endast mor heltid	0,53*	5 600
båda deltid	0,30*	9 900
Ensamstående		
heltid	1,23	46 800
deltid	1,04	22 500
Kommuntyp		
Storstad	0,91	52 600
Förort	1,14	70 400
Större städer	1	105 700
Medelstora städer	0,61*	59 800
Industrikommuner	0,35*	34 600
Landsbygdskommuner	0,32*	17 100
Glesbygdskommuner	0,36*	8 900
Övriga större kommuner	0,41*	31 400
Övriga mindre kommuner	0,40*	19 700
Boendeform		
Småhus	0,84	289 300
Flerfamiljshus, hyresrätt	1	78 700
Flerfamiljshus, bostadsrätt	1,27	29 400

* respektive (*) anger att värdet avviker signifikant från basgruppen på 5 respektive 10 procents signifikansnivå

Faktorer som påverkar barns tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 6–9 år vars föräldrar *inte* förvärvsarbetar eller studerar

Resultat av logistisk regression. Modell 5

Faktor	Oddsquot	Antal
Barnets ålder		
6 år	2,41*	22 500
7 år	1,15	22 200
8 år	1	22 100
9 år	0,54*	24 700
Hemmavarande syskon		
Inget syskon	1	10 200
Ett syskon	0,85	30 200
Två eller fler syskon	0,51*	51 100
Föräldrarnas födelseland		
Båda födda i Sverige	1	61 000
En född i Sverige, en född utomlands	0,89	9 200
Båda födda utomlands, varav mamman född i		
f.d. Jugoslavien	0,60	4 200
övriga Europa	0,80	3 200
Afrika	0,86	2 100
Sydamerika	2,58	700
Mellanöstern	1,04	7 500
övriga Asien	2,05	1 700
övriga länder	0,70	200
Moderns utbildning		
Förgymnasial	0,65(*)	22 700
Gymnasial 2 år	1,06	37 400
Gymnasial 3 år	1	11 800
Eftergymnasial, kortare än 3 år	1,63	9 800
Eftergymnasial, 3 år eller längre	1,25	6 700
Föräldrarnas sysselsättning		
Samboende, minst en		
arbetslös	1	28 100
föräldraledig	0,30*	19 300
hemma	0,20*	9 200
övrigt	1,42(*)	19 700
Ensamstående		
arbetslös	2,58*	7 400
föräldraledig	0,26(*)	1 300
hemma	1,06	600
övrigt	1,72(*)	5 800
Kommuntyp		
Storstad	1,15	11 900
Förort	1,36	12 900
Större städer	1	23 500
Medelstora städer	0,62*	14 000
Industrikommuner	0,51*	8 100
Landsbygdskommuner	0,53(*)	5 700
Glesbygdskommuner	0,39(*)	2 700
Övriga större kommuner	0,84	7 000
Övriga mindre kommuner	0,75	5 800
Boendeform		
Småhus	0,70*	53 900
Flerfamiljshus, hyresrätt	1	30 300
Flerfamiljshus, bostadsrätt	1,28	6 100

* respektive (*) anger att värdet avviker signifikant från basgruppen på 5 respektive 10 procents signifikansnivå

Faktorer som påverkar föräldrarnas efterfrågan på fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet för barn 6–9 år som inte har plats

Resultat av logistisk regression. Modell 6

Faktor	Oddsquot	Antal
Barnets ålder		
6 år	0,72	20 200
7 år	1	32 900
8 år	1,06	40 700
9 år	0,79	66 500
Hemmavarande syskon		
Inget syskon	1	15 100
Ett eller fler syskon	0,77	145 300
Föräldrarnas födelseland		
Båda födda i Sverige	1	122 600
En född i Sverige, en född utomlands	1,12	14 100
Båda födda utomlands, varav mamman född i		
f.d. Jugoslavien	0,91	4 900
övriga Europa	0,95	5 100
övriga länder	1,76	11 200
Moderns utbildning		
Förgymnasial	0,75	33 600
Gymnasial och eftergymnasial, kortare än 3 år	1	111 700
Eftergymnasial, 3 år eller längre	1,35	11 300
Föräldrarnas sysselsättning		
Samboende		
båda förvärvsarbetar	1	88 400
minst en arbetslös	3,46*	16 500
minst en föräldraledig	2,39*	15 700
övrigt	2,10*	17 800
Ensamstående		
förvärvsarbetar	1,66	14 800
arbetslös	3,57(*)	2 900
föräldraledig	..	1 100
övrigt	..	3 000
Kommuntyp		
Storstäder	1,52	16 900
Förortskommuner	1,35	19 200
Större städer	1	34 000
Medelstora städer	0,81	26 200
Övriga	0,89	64 100
Boendeform		
Småhus	0,70	117 100
Flerfamiljshus	1	42 100

* respektive (*) anger att värdet avviker signifikant från basgruppen på 5 respektive 10 procents signifikansnivå

Faktorer som påverkar barns tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 10–12 år vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar

Resultat av logistisk regression. Modell 7

Faktor	Oddsquot	Antal
Barnets ålder		
10 år	3,08*	98 800
11 år	1	99 500
12 år	0,38*	91 700
Hemmavarande syskon		
Inget syskon	1	41 900
Ett syskon	0,95	141 100
Två eller fler syskon	1,03	107 000
Föräldrarnas födelseland		
Båda födda i Sverige	1	240 200
En född i Sverige, en utomlands	1,07	26 200
Båda födda utomlands, varav mamman född i		
f.d. Jugoslavien	0,90	5 100
övriga Europa	0,34*	5 000
Afrika	3,61*	1 500
Sydamerika	0,99	1 500
Mellanöstern	1,15	5 200
övriga Asien	0,48	1 700
övriga länder	..	200
Moderns utbildning		
Förgymnasial	0,91	44 000
Gymnasial 2 år	0,91	112 200
Gymnasial 3 år	1	30 600
Eftergymnasial, kortare än 3 år	0,99	63 700
Eftergymnasial, 3 år eller längre	1,08	35 100
Föräldrarnas arbets/studietid		
Samboende		
båda heltid	1	134 200
endast far heltid	1,00	88 500
endast mor heltid	0,44	2 700
Båda deltid	0,80	7 600
Ensamstående		
heltid	1,42*	42 400
deltid	1,25	14 400
Kommuntyp		
Storstäder	1,20	32 700
Förortskommuner	1,58*	50 500
Större städer	1	75 800
Medelstora städer	1,01	46 000
Industrikommuner	0,61*	27 900
Landsbygdskommuner	0,61	13 500
Glesbygdskommuner	0,50	5 900
Övriga större kommuner	0,75	22 100
Övriga mindre kommuner	0,73	15 700
Boendeform		
Småhus	0,50*	219 900
Flerfamiljshus, hyresrätt	1	51 300
Flerfamiljshus, bostadsrätt	0,77	17 000

* respektive (*) anger att värdet avviker signifikant från basgruppen på 5 respektive 10 procents signifikansnivå

Faktorer som påverkar barns tillgång till fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 10–12 år vars föräldrar *inte* förvärvsarbetar eller studerar

Resultat av logistisk regression. Modell 8

Faktor	Oddsquot	Antal
Barnets ålder		
10 år	2,42*	22 700
11 år	1	19 000
12 år	0,68	16 900
Hemmavarande syskon		
Inget syskon	1	10 200
Ett syskon	0,95	20 300
Två eller fler syskon	0,79	28 000
Föräldrarnas födelseland		
Båda födda i Sverige	1	40 700
En född i Sverige, en född utomlands	1,66	5 200
Båda födda utomlands, varav mamman född i		
f.d. Jugoslavien	1,13	2 500
övriga Europa	0,92	2 200
Afrika	2,25	1 100
Sydamerika	..	500
Mellanöstern	2,07	3 800
övriga Asien	1,35	1 200
övriga länder	..	100
Moderns utbildning		
Förgymnasial	1,13	16 100
Gymnasial 2 år	0,89	23 500
Gymnasial 3 år	1	5 500
Eftergymnasial, kortare än 3 år	2,19	6 800
Eftergymnasial, 3 år eller längre	0,44	4 600
Föräldrarnas sysselsättning		
Samboende, minst en		
arbetslös	1	17 600
föräldraledig	1,07	7 000
hemma	0,23(*)	6 600
övrigt	0,96	16 700
Ensamstående		
arbetslös	0,20*	5 000
föräldraledig	..	200
hemma	..	100
övrigt	1,60	5 300
Kommuntyp		
Storstäder	2,18(*)	7 900
Förortskommuner	1,57	7 700
Större städer	1	16 100
Medelstora städer	1,21	9 500
Industrikommuner	0,47	4 600
Landsbygdskommuner	0,94	2 700
Glesbygdskommuner	0,66	2 400
Övriga större städer	1,09	4 500
Övriga mindre städer	0,78	3 200
Boendeform		
Småhus	0,44*	35 800
Flerfamiljshus, hyresrätt	1	18 400
Flerfamiljshus, bostadsrätt	0,56	3 800

* respektive (*) anger att värdet avviker signifikant från basgruppen på 5 respektive 10 procents signifikansnivå

Faktorer som påverkar föräldrarnas efterfrågan på fritidshem, familjedaghem eller öppen fritidsverksamhet. Barn 10–12 år som inte har plats

Resultat av logistisk regression. Modell 9

Faktor	Oddsquot	Antal
Ålder		
10 år	1,53	92 100
11 år	1	106 800
12 år	0,54	103 600
Hemmavarande syskon		
Inget syskon	1	44 600
Ett eller fler syskon	2,04	257 900
Föräldrarnas födelseland		
Båda födda i Sverige	1	245 800
En född i Sverige, en född utomlands	0,83	26 500
Båda födda utomlands, varav mamman född i f.d. Jugoslavien	2,67	6 300
övriga Europa	1,42	6 700
övriga länder	1,89	17 100
Moderns utbildning		
Förgymnasial	0,58	51 900
Gymnasial och eftergymnasial, kortare än 3 år	1	211 600
Eftergymnasial, 3 år eller längre	1,34	34 000
Föräldrarnas sysselsättning		
Samboende		
båda förvärsarbetar	1	204 900
minst en arbetslös	0,66	15 400
minst en föräldraledig	1,90	6 200
övrigt	..	21 300
Ensamstående		
förvärsarbetar	2,03(*)	45 800
arbetslös	3,48	4 800
föräldraledig	..	200
övrigt	2,90	4 000
Kommuntyp		
Storstäder	2,91*	32 500
Förortskommuner	1,64	47 500
Större städer	1	78 900
Medelstora städer	0,81	49 100
Övriga	0,63	76 800
Boendeform		
Småhus	0,64	228 700
Flerfamiljshus	1	71 800

* respektive (*) anger att värdet avviker signifikant från basgruppen på 5 respektive 10 procents signifikansnivå

